

Стенографски дневник

НА

74. заседание

Вторник, 27 май 1947 г.

(Открито в 15 ч. 50 м.)

Председателствували: председателят Васил Коларов и подпредседателите Петър Каменов и д-р Пенчо Костурков.

Секретар: Тодор Тихолов.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Съобщения:		По дневния ред:	
Отпуски	17	Проект конституция на Народната република България	
Законопроекти	17	(Първо четене — продължение на разискванията)	18
Проекторешения	17	Говорили: Вълко Червенков	18
		Дневен ред за следващото заседание	29
		Дневен ред за следващото заседание	

(В 15 ч. 50 м. в залата влизат членовете на бюрото, начело с председателя Васил Коларов, посрещнати със ставане на крака и ръкоплескания от народните представители от мнозинството)

Председател Васил Коларов: (Звъни) Присъствуват нужното число народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните народни представители: Анастас Циганчев, Ангел Държански, Ангел Бъчваров, Андрей Михайлов, Асен Паянгов, х. Атанас Попов, Борис Чанджиев, Васил Павурджиев, Веселин Дашин, Вера Македонска, Георги Василев, Георги Костов, Гочо Терзиев, Грудя Атанасов, Димитър Чорбаджиев, Димитър Панайотов, Елисавета п. Антонова, Емил Антонов, Енчо Стайков, Жейка Хардалова, Желю Иванов, Желязко Стефанов, Иван Гергов, Иван Ников, Иван Бешев, Иван Зурлов, Иван Пешев, Илия Старев, Илия Вълчев, Илия Игнатов, Йордан Попов, Коста Крачанов, Костадин Диклиев, Крум Кюляков, Кръсто Стойчев, Ладю Ганчев, Любен Гумиеров, Марин Шиваров, Мата Тюркеджиева, Митю Седев, Младен Биджов, Мустафа Билялов, Никола Певтичев, Никола Янев, Петър Бомбов, Петър Запрянов, Петър Сърбински, Първа Димитрова, Стефан Бакърджиев, Стефан Цанов, Стойне Лисийски, Стоян Кърлов, Стоян Гюров, Стоян Жеков, Тано Цолов, Тодор Драганов, Цветан Гаджовски, Юсни Еминов, Янко Георгиев и Янко Комитов)

Председателството е разрешило отпуск на следните г-да народни представители: Александър Найденов — 4 дни, Асен Чапкчиев — 1 ден, Васил Василев Диков — 8 дни, Вера Начева — 1 ден, Георги Данков — 1 ден, Георги Генев — 1 ден, Димитър Стойков — 1 ден, Иван Чонос — 3 дни, Иван Николов — 4 дни, Иван Пешев — 5 дни, Исмаил Халилов — 7 дни, Къню Георгиев — 1 ден, Мано Пейков — 4 дни, Митю Седев — 1 ден, Мустафа Хасанов — 1 ден, Нино Петков — 1 ден, Петко Търпанов — 1 ден, Петко Пеев — 1 ден, Първа Димитрова — 4 дни, Райко Дамянов — 1 ден, Сабра Мехмедов — 2 дена, Светла Даскалова — 1 ден, Станка Христова — 4 дни, Стоян Кърлов — 2 дена, Стоян Нешев — 1 ден, Тодор Личев — 1 ден, Тончо Тенев — 2 дена, Юсени Шолев — 1 ден, Кирял Попов — 3 дни, Никола Алексиев — 1 ден, Димитър Паунов — 1 ден, и Стоян Жеков — 2 дена.

(В залата влиза министър-председателят Георги Димитров, посрещнат със ставане на крака и продължителни ръкоплескания от бюрото, министрите и народните представители от мнозинството)

Понискал са отпуск следните г-да народни представители, които са ползували повече от 20 дни отпуск и който следва да бъде разрешен от Народното събрание:

Асен Стамболийски иска 3 дни отпуск. Ползувал се е досега с 27 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Благой Николов иска 4 дни отпуск. Ползувал се е досега с 20 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Георги Кръстев иска 1 ден отпуск. Ползувал се е досега с 29 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Желю Тончев иска 20 дни отпуск по болест. Представя медицинско свидетелство. Ползувал се е досега с 22 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Кирил Клисурски иска 1 ден отпуск. Ползувал се е досега с 72 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Милан Данев иска 4 дни отпуск. Ползувал се е досега с 17 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Никола Разлоганов иска 1 ден отпуск. Ползувал се е досега с 24 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Цветан Гаджовски иска 1 ден отпуск. Ползувал се е досега с 25 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Сава Дълбоков иска 1 ден отпуск. Ползувал се е досега с 50 дни отпуск. Който са съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпили са в Народното събрание следните законопроекти и предложения:

От Министерството на земеделието и държавните имоти — законопроект за облекчаване на земеделските стопани, пострадали от сушата през 1946 г.

От Министерството на социалната политика — законопроект за разрешаване на Панчаревското селско общинско управление, Софийска околия, да сключи заем от Института за обществени осигуровки, в размер на 3.000.000 лв.

От същото министерство — законопроект за изменение на закона за осигуряване на умствените работници и допълнение на закона за обществените осигуровки.

От същото министерство — законопроект за обществени грижи за слепи, глухонemi, морално паднали лица, бавно развиващи се и морално застрашени деца и юноши.

От същото министерство — законопроект за сключване на безлихвен заем от Дирекцията на труда в размер на 60.000.000 лв. за нуждите на мероприятията „Отдых и култура“ при Министерството на социалната политика.

От същото министерство — законопроект за разрешаване на Кюстендилското градско общинско управление да сключи заем от Института за обществени осигуровки в размер на 20.000.000 лв.

От същото министерство — законопроект за изменение на закона за отпускане 18.000.000 лв. заем на общинското предприятие за експлоатация на минерални бани в с. Павел баня, Казанлъшко.

От същото министерство — законопроект за разрешаване на Поповската градска община да сключи заем от Института за обществено осигуряване в размер на 6.000.000 лв.

От Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството — законопроект за отчуждаване недвижимите имоти, необходими за прокарване нов булевард в гр. Пловдив.

От Министерството на вътрешните работи — законопроект за намаляване броя на кръчмите и ограничаване пианството.

От Министерството на финансите — предложение за одобрение 5, постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му от 12 май 1947 г., протокол № 78 — относно освобождаването от акциз и др. 10.000 тона цимент.

От същото министерство — предложение за одобрение решенията на пролетарната комисия, взети в заседанието ѝ на 15 май 1947 г., протокол № 6.

От Министерството на народното просвещение — предложение за приемане на държавна служба по ведомството на Министерството на народното просвещение съветската поданица Елена Петровна Самус и германският поданик Вилхелм Карл Юде.

Горните законопроекти и предложения ще бъдат раздадени на г-да народните представители и поставени на дневен ред.

Председателството съобщава, че постъпило на 16 май 1947 г. запитване от провадийския народен представител Дичо Тодоров относно лошото третиране на новобранците от трудовите войски, разпределени на работа из страната, адресиращо до министъра на войната.

е погрешно адресирано, тъй като на всички г-да народни представители е известно, че тъй наречените трудови войски не са под ведомството на Министерството на войната, а са при Министерския съвет. Ако г-н Дичо Тодоров настоява на своето запитване, нека да го отправи към министър-председателя.

Министър-председател Георги Димитров: (Към народния представител Дичо Тодоров) Научете адресите добре, когато искате да провокирате. (Смях в следствието)

Никола Петков (ЗНП): Нечовешкото третиране не е ли провокация?

Председател Васил Коларов: (Звъни) Пристъпваме към определения за днес дневен ред:

Първо четене на проекта за конституция на Народната република България — продължение на разискванията.
Ма думата народният представител Вълко Червенков.

Вълко Червенков (к): (От трибуната Посрещнат с продължителни ръкопожатия от министрите и народните представители от мнозинството)

Г-да и г-жи народни представители! Конституционната комисия, избрана от Вечното народно събрание, е с удоволствие и внимание своя проект за конституция на Народната република България.

Какви са измененията в живота на нашата страна от 9 септември 1944 г. насам, които изискват една нова конституция? Какъв е характерът на тези изменения, какво те означават?

До 9 септември 1944 г. България беше страна на фашистката диктатура, на пълното безправие на народа, който не само не се допускаше до каквото и да било сериозно участие в управлението на държавата, но беше подложен на пландешки грабеж, на див, безогледен насилие от страна на държавната власт. Държавната власт се намираше в ръцете на монарха и кликата едри финансови тузове, експортори и спекуланти, свързани за пълна си с германския империализъм и неговите агенти, които туряха своите користи, тясно-егиотични, класови интереси по-високо от националните интереси на родината. България беше превърната в полицейски участък за народа и в мушия за германските завоеватели. Нашият народ понасяше фактически двойно робство — на българския крупен паразитен капитал, от една страна, и на германските монополистически фирми, от друга. В същност българските крупно-капиталистически, спекулантски и паразитни елементи играеха роля на компрадори, на посредници и помагачи на германските капиталистически вълни в експлоатацията на българския народ. Оттук — крайната назадна-дност на нашето стопанско развитие, хиларността на отечествената ни индустрия, примитивният характер на земеделието. А оттук — нашата зависимост, икономическа и политическа, от чуждия капитал, с всичките тежки злини, които тя носи за страната.

Предвидените в търновската конституция известни ограничени демократически свободи и права за народа си оставаха празна дума, не се защитаха и не се прилагаха. Народното събрание играеше ролята на смокинен лист за фашистката диктатура. То бе послушен инструмент в ръцете на монарха. С негова помощ бяха приети редицата изключителни закони против трудещите се маси и техните организации. С негова помощ в течение на повече от 20 години българската комунистическа партия бе жестоко преследвана и държана в условията на дълбоко подполье.

Стара монархо-фашистка България предоставяше работническата класа сама на себе си срещу произволите и настъплението на крупния капитал, на работодателите. Тя беше машеха за работниците. Работническите професионални съюзи бяха гонени, разгромявани, разтурвани, ставките — запрещаващи, задущавани с всички средства, в това число и с помощта на полицията и даже войската. Държавната власт стоеше изцяло на страната на жалните за свръх-печалби големи експлоататори на трудещите се маси.

Стара монархо-фашистка България беше машеха и за селяните, които за нея бяха само източник за данъци и бории и които в огромното си мнозинство се задъхваха от малоземелие, тънеха в мизерия и нищета.

Един от опозицията: А сега какви са?

Вълко Червенков (к): Монархо-фашистката държавна власт не изправи нищо, за да осигури напредъка на селското стопанство. И не можеше да направи, защото изразяваше интересите на онова господстващо тогава капиталистическо малцинство, за което източникът на печалбите и благополучието лежеше не в развитието на националната индустрия, а в колкото се може по-голямата зависимост на народното стопанство от Германия.

И така, стара монархо-фашистка България беше диктатура на едно тясно свързано с германския империализъм крупно капиталистическо малцинство против интересите на грамадното мнозинство от народа. Това малцинство, разполагайки с държавната власт, успя да отбие България от естествения за нея път на развитие като национално независима и демократична държава — както тя бяха завещали Раковски, Карагелов, Левски и Ботев — и да я тикне по пътя на военните авантюри и позорната служба на германските завоеватели под байрака на великобългарските „идеали“. Господството на това малцинство, освен всичко друго, причини на нашия народ две тежки национални катастрофи и изпречи България пред още по-страшна трета катастрофа, от която тя беше спасена само благодарение на народното въстание на 9 септември 1944 г.

Нашият народ от десетилетия насам води борба срещу господството на това монархо-капиталистическо-германско и фашистко малцинство. Само благодарение на липсата на необходимото единство в средата на неговите демократични сили той не можа в 1918 г. да се разправи с германската агентура, да я изкорени, да се избави от нови национални нещастия и си осигури условията за демократично развитие и за изграждане на нова народна България.

Пак поради същата липса на достатъчно единство на народните сили не успя делото на Александър Стамболийски, не успя народното въстание от септември месец 1923 г., което открито се опълчи против настъпващия фашизъм и срещу властта на монархо-капиталистическото правителство противопостави народната власт.

Преживените от нашия народ две десетилетия на черна фашистка диктатура, на необуздан кървав терор над трудещите се, на свирепа експлоатация от наши и чужди експлоататори, на открито предателство на националните интереси на страната бяха за него много сурова и голяма политическа школа. Особено това се отнася до годините на втората световна война.

Подло предаден от своите управници в ръцете на германските нашественици, изпречен пред опасността от гибелна за неговата национална независимост катастрофа, предложен на безогледен терор по всички линии, нашият народ съзря политически и намери сили в себе си да се вдигне на единна национално-освободителна борба за спасение на страната от катастрофа и поробване. Освободителният характер на втората световна война и преди всичко великият пример на съветските народи оказа благотворното си влияние и върху нашия народ. Практически у нас това намери израз в създаването на Отечествения фронт и в отпочването на неговата борба против непосредственото въвлечане на България във войната на страната на Германия, за скъсване на разбойническия съюз с Хитлер, за възстановяване братските връзки със славянските народи и преди всичко с великия руски народ.

Блестящите победи на съветската армия оказаха изключително голяма помощ на освободителната борба на нашия народ. Облегнат на тези блестящи победи и ръководен от Отечествения фронт, нашият народ въстана на 9 септември 1944 г., събори от власт германската агентура, счупи оковите на фашизма и в лицето на Отечествения фронт взе цялата власт в своите ръце.

Обединеният в Отечествения фронт народ този път не повтори грешката и слабостта на 1918 г., нито грешките и слабостите на 1923 г. Силата и размахът на народното въстание на 9 септември се изрази преди всичко в това, че от власт беше смъкнато и разгромено монархо-капиталистическото малцинство. Победеният народ не се удовлетвори само да спаси страната от катастрофа, да я избави от предателство, но, поучен от опита на миналото, изпитал ужасите и мъките на фашизма, потърси гаранции против възстановяване на миналото, като взе цялата държавна власт в ръцете си и пристъпи към осъществяване на такива мероприятия, които не само да премахнат всички остатъци на фашисткия режим, но и да премахнат всички условия, които поражат фашизма.

Ние, марксистите-ленинисти, както е известно, никога не сме отричали значението на буржоазната демокрация. Не веднаж е отбелязвано, че в сравнение с феодализма и крепостническото буржоазната демокрация е грамадна стъпка напред. Известно е на пример каква сериозна роля изигра всеобщото изборно право за организирането и обединяването на работническата класа. В борбата против фашизма исканията за възстановяване буржоазно-демократическите свободи бяха правилни искания и съдействаха за успеха на борбата.

Но отбелязвайки това, трябва да се каже, че буржоазната демокрация, изградена изцяло върху господството на частната собственост върху средствата на производството, е демокрация формална, лицемерна, ограничена и куца. Тя не може да реши задачата за освобождаване на труда от експлоатацията, не може да осигури решаващо участие на народа в управлението на държавата, не може да осигури по-нататък разпространението на науката и културата в средата на най-широки слоеве на населението, не може да сплоти това население в едно цяло при решението на общонационални задачи. Не може, защото в края на краищата тя си остава при капитализма „фалшива, лицемерна, рай за богатите, примамка и измама за експлоатираните, за бедните“.

Народните маси в течение на втората световна война, събудени към творчески политически живот, нежелаящи да живеят по-старому, стремежи се да си осигурят положение, при което те да бъдат господаря на своята съдба, разбраха това нагледно в много европейски страни. Разбраха го и где по-силно, где по-слабо се стремят да минат от буржоазната демокрация към демокрация от по-висш тип. (Възгласения от опозицията)

Не може да има никакво съмнение, че блестящият изпит, който издържа в годините на втората световна война съветската демокрация, както и примерът на всепобеждаващото морално-политическо единство на съветските народи, оказаха и оказват в това отношение огромно благотворно влияние.

Смешно е да се говори, че на 9 септември 1944 г. била просто възстановена търновската конституция (Силни възгласения от опозицията), че огромното народно съпротивително движение и хиляди скъпи и прескъпи жертви, дадени от него през време на войната, имали за задача да възстановят ограничената и куца довоенна буржоазна демокрация. (Възгласения от опозицията)

Председател Васил Коларов: (Звъни), Моля, не прекъсвайте оратора.

Вълко Червенков (к): Нашият народ от собствен опит знае, че по отношение на фашизма — тази безогледна диктатура на най-реакционните, най-шовинистичните и най-агресивни крупно-капи-

талистически слоеве — буржоазната демокрация има своите предимства и той не се е отказвал да ги използва. Но неговият собствен опит също така го научи да разбере, че буржоазната демокрация не съдържа абсолютно никакви гаранции срещу възникването на фашизма (Ръкоплекскания от мнозинството), че фашизмът в Европа и у нас собствено възникна тъкмо върху основата на тази буржоазна демокрация. Ето защо, въстанал, нашият народ на 9 септември първо смъкна от власт онези обществена сила, която съставлява основата на фашизма и която беше господстващата сила в държавата у нас до 9 септември — крупните експортъори, банкери, спекуланти и рентиери, сгрупирани около монарха и неговата царедворска клика от сановници, висши бюрократи и лекари... (Възбуждения от опозицията) ... второ, направи огромна стъпка напред от старата буржоазна демокрация, като установи в страната на дело нов тип демокрация — демокрация народна (Ръкоплекскания от мнозинството). Възбуждения от опозицията) — такава демокрация, която да му позволи не само да унищожи докрай всички остатъци на фашисткия режим, но и да премахне условията, които биха могли да породят в бъдеще фашизъм (Ръкоплекскания от мнозинството), да гарантира себе си от реставрация, да си осигури положението на господар на своите собствени съдбини за вечни времена. (Ръкоплекскания от мнозинството)

Това означава, че на 9 септември 1944 г. беше извършен коренен прелом в политико-общественото и стопанско развитие на страната, който открива нови пътища и нови хоризонти за нашата страна.

Това трябва да се разбере и осмисли от всички, които искат в интереса на народа да поставят и разглеждат въпроса за новата конституция.

Основният въпрос на всяка дълбока обществена промяна, ако ние научно искаме да я разгледаме, е въпросът за властта. В ръцете на коя обществена група или на кои обществени групи се намира властта — това решава въпроса за характера, за дълбочината, за насоката на дадена обществена промяна, както и за същината на самата държава. Държавата въобще не съществува. Съществуват ризи по своя характер държави, в зависимост от това коя обществена група или кои обществени групи имат в нея господстващо, ръководно положение, чии интереси държавата изразява и отстоява.

На 9 септември 1944 г. у нас държавната власт премина от ръцете на крупния паразитен и спекулантски, главно експортъорски капитал, политически представител на който бяха монархът и неговата дворцова клика, филоци и тям подобните, в ръцете на оформилия се и укрепнал в дългогодишната борба против фашизма съюз на работниците, селяните, занаятчиите, народната интелигенция и патриотичните елементи на буржоазията, въплътен в Отечественния фронт. (Продължителни ръкоплекскания от мнозинството. Възбуждения от опозицията)

Председател Васил Коларов: (Звъни) Г-н Червенков! Една минута. (Става прав)

Г-да народни представители! В ложите на Народното събрание присъствуват министрите на Румъния Йон Пас, министър на изкуството, и Октав Ливезяну, министър на информацията, които, както ви е известно, посетиха нашата страна във връзка с подписването на културна конвенция между двете държави. Позволете да ги приветствувам сърдечно от ваше име и да използвам случая да изразя в тяхното лице горещите приятелски чувства, които целият български народ питае към румънския народ. (Бюрото, министрите и всички народни представители стават прави и продължително ръкоплекскат, устройвайки овация на г-да румънските министри Йон Пас и Октав Ливезяну, които прави приемат овацията. Възгласи: „Да живее румънският народ!“)

В ложите на нашата зала се намира също така г-н Мариус Випл, член на френския парламент — на Съвета на републиката. Аз го поздравявам горещо и в негово лице изказвам нашите симпатии към демократическия френски народ. (Бюрото, министрите и всички народни представители стават прави и продължително ръкоплекскат, устройвайки овация на г-н Мариус Випл, който прав приема овацията)

Един от мнозинството: Vive la France! (Ръкоплекскания)

Вълко Червенков (к): По такъв начин стана коренна промяна в характера, в природата на държавната власт. Тя премина от ръцете на големите капиталистически експлоататори на нашия народ в ръцете на народа. От средство за експлоатация и насилие срещу огромното мнозинство на народа в интереса на крупно-капиталистическото малцинство, тя се превърна в средство за ръководство на това огромно мнозинство на народа в духа на единна патриотична дейност за ликвидация на всички остатъци на фашизма, за укрепване на демократическия ред, за востранно преуспяване на родината и в средство за окончателно отстраняване и от икономиката на страната паразитните крупно-капиталистически елементи, за изграждане и разцвет на народното стопанство на нова демократически начала. Това означава, че нашата държава е станала народна държава. Тя защитава интересите на огромното мнозинство от народа. Своето острие като апарат за принуждение тя насочва срещу реакционните реставраторски сили. (Ръкоплекскания от мнозинството)

Но промяната в характера на държавната власт влече след себе си и други промени.

Завземането на държавната власт от нови народни сили предизвиква редица изменения в социалната и стопанска структура на страната. Старите класи останаха, разбира се, остана и частната собственост върху средствата за производството. Но наред с нея възникна нова категория собственост — общонародната, на която

принадлежат командните височини в държавата и народното стопанство и която принципиално се отличава от всички видове собственост досега. Държавните предприятия не са вече капиталистически, каквито бяха до 9 септември. Тяхната роля като общонародната собственост придобива решаващо значение за демократическото развитие на народното стопанство.

Освободената от зависимостта на държавно-капиталистическото ръководство кооперативна собственост придобива сега също така съвършено друг характер. Опрята на общонародната собственост и ръководена от новата държава, кооперативната собственост става могъщ прогресивен фактор за развитието на народното благосъстояние, особено колкото се отнася до трудовите кооперации в земеделието. Променя се и ролята на частния капитал, макар той да се запазва, макар новата демокрация да не си поставя за цел да унищожи частната собственост върху средствата за производство. Частният капитал е длъжен да съобрази своя интерес с интересите на държавата; той е призван да съдейства за осъществяване общонародните стопански планове. Частният капитал, който се признава, и частният почин, който се насърчава, се намират под общата контрола на държавата, която сега се меси в ръководството на народното стопанство и сама става крупен стопанин в интереса на народа, а не, както беше старата реакционна фашистка държава до 9 септември, когато тя се месеше в стопанството в интереса на крупно-капиталистическото малцинство и против стопанския напредък. Новата държавна власт по такъв начин излиза не само в ролята на решаващ общ политически, но и стопански ръководител.

След 9 септември работническата класа за пръв път в своята история разгръща всички свои сили в държавното, стопанското и културното строителство. Тя показва ново отношение към труда, действа като основна движуща сила на новата държава.

Ново отношение към държавата и нейната политика показват и селяните в огромното свое мнозинство. И те действуват зедно с работническата класа като основна движуща сила на новия режим.

Работническо-селянският съюз, изкован и укрепен в борбата срещу фашизма, с общите жертви на работници и селяни — ето собствено главната движуща сила на народната демокрация у нас. (Ръкоплекскания от мнозинството)

Много сериозни изменения след 9 септември настъпиха също така в средата на интелигенцията, която във всички категории — (Към опозицията) за ваше голямо съжаление — все повече се обличава с народа и отдава нему в служба всичките си способности. (Ръкоплекскания от мнозинството) На тази основа расте и крепне у нас народното единство, въплътено в Отечественния фронт.

На тази основа се развива невиджданата досега политическа активност на масите, невиджаният досега растеж на народните организации. „Нови хора, хора от народа заставаха — казва др. Георги Димитров — начело на управлението. Повечето от тях хора за своята предана служба към народа бяха жестоко преследвани в миналото от бившите реакционни и фашистски режими. В затворите и концентрационните лагери, в партизанските отреди или като нелегални дейатели, понасяйки неописуеми лишения и мъчения, те още повече закаляха своята воля, своя патриотизъм и своята решимост да работят и се борят за благоденствието на народа и разцвета на България. В управлението на държавата, както и в органите на Отечественния фронт и неговите партии, се вляха нови, способни хора, които ненавяха стария бездарен и противонароден режим и сега се оказаха готови да отдадат своите сили и способности на новата демократична България. Множество хора — мъже, жени и младежи — които бяха задушени при стария режим, се пробудиха за активен политически живот и народополезна дейност. Така държавната власт се изпълни с ново народно-демократическо съдържание. От инструмент за потисничество на народните маси и грабеж на техния труд, новата държавна власт стана народна власт, която е призвана да служи на народа и само на народа. Нейната задача е да действва за осигуряването на правата и свободите на народа, за осигуряването му с работа, хляб, облекло и жилище, за провеждането докрай необходимите демократически преобразувания, да действва всячески за възстановяването и развитието на народното стопанство върху демократически начала в полза на народа, а не на отделни спекулантски и паразитни групи, фирми и картели. Не на последно място, разбира се, тя е призвана да създаде необходимите условия за траен, мирен, творчески труд на народа, вместо да бъдат използвани народните сили и ресурси за участие в грабителски авантюристически войни.

Явно е, че между монархо-фашистка България и нова демократична България, България на Отечественния фронт, лежи дълбока пропад. Други фактори, фактори народни, стават господстващи, България тръгва и върви по съвършено нов път, пътя на демокрацията, не формална и лъжлива, а демокрация на дело.“ (Възбуждения от опозицията) (Към опозицията) Слушайте! Вие пресичате, аз аз трябва да ви кажа, че този проект за конституция скоро ще стане действителна конституция и тежко и горко на оня, който влигнел ръка срещу нея! (Продължителни ръкоплекскания от мнозинството. Възбуждения от опозицията)

Председател Васил Коларов: (Звъни)

Вълко Червенков (к): С всички сили ще я браним.

Никола Петков (ЗНП): (Възбужда)

Председател Васил Коларов: (Звъни) Не прекъсвайте оратора!

Вълко Червенков (к): Обединеният в Отечественния фронт народ след 9 септември не допусна проявите от Александър Стамболи

лийски слабости през време на неговия режим. Отечественият фронт разгроми германската агентура в пух и прах, безпощадно наказва военнопредателите, сломи без остатък стария военно-полицейски апарат за насилие, очисти държавните и общинските служби от явните фашистки и реакционни елементи, отвори вратите на тия служби за хората от народа. Отечественият фронт създаде, на мястото на старата омерзена и противонародна полиция, народна милиция (Ръкоплекания от мнозинството) като опора и страж на новия народно-демократичен режим. Отечественият фронт пресъздаде армията. Той я изчисти от вражеските и съмнителни елементи, свърза я с народа, като гаранция за върха и беззаветна служба на възродената родина. (Ръкоплекания от мнозинството)

9 септември отпрати бентовете на народния демократизъм. Най-характерната черта на новата демокрация, установена в резултат на деветосептемврийското въстание, е пълно участието на народа, на хората от низините, из средата на трудещите се в управлението на държавата. Войната събуди към политически живот огромни народни маси и у нас, 9 септември им даде простор. На 9 септември българските работници, селяни, занаятчи, интелектуалци изведоха си извоювана такава права, за каквито в търновската конституция и помен няма. На 9 септември българската жена изравни на дело правата си с тези на мъжа (Ръкоплекания от мнозинството), младежите станаха равноправни. Добиха своето гражданско равнопоставяне военнослужащите. Тъкмо тези свои права и жени, и младежи, и военнослужащи упражниха в изборите за XXVI обикновено Народно събрание, в допитването по въпроса за монархия или Народна република и в изборите за Великото народно събрание миналата година. 9 септември тури началото на огромния размах и растеж на народната демокрация — здрава опора на народната власт.

Опирайки се на поддръжката на граматното мнозинство от народа, отечественофронтовското правителство пристъпи към осъществяване на преобразования и реформи, като: закона за трудовете земеделски кооперации, закона за трудовата поземлена собственост, закона за прогресивно-подоходния данък, закона за тютюневия монопол, закона за конфискуване на незаконно придобитите богатства, закона за еднократния данък, закона за двегодишния народостопански план и т. н., (Възражения от опозицията), които далеч надхвърлят рамките на търновската конституция, тъй като утвърждават демокрация от по-висш тип, установена от самия народ на 9 септември. (Възражения от опозицията)

Тази демокрация не е съветска. Съветската демокрация има за своя икономическа основа господството на обществената собственост върху средствата за производство, победата на социализма, ликвидацията на антагонистическите класи. Тя има за своя основа също така морално-политическото единство на съветското общество. Ватона тя е най-последователната демокрация.

У нас, както вече казахме, частната собственост върху средствата за производство е запазена и се признава.

Никола Петков (ЗНП): (Възражения)

Вълко Червенков (к): Съществуват антагонистически класи. Не може да има поради това пълно морално-политическо единство на обществото. Нашата народна демокрация не е още последователна докрай демокрация.

Но народната демокрация не е старата формална, лъжлива и лицемерна буржоазна демокрация. Тя е демокрация на дело. Нейният отличителен белег, който я прави нов тип демокрация с перспектива за широко развитие, е обстоятелството, че крупният хищнически капитал е отстранен от участие в държавната власт, а чрез систематични мероприятия, прилагани от народно-демократичната власт, се отстранява и от участие в икономическия живот на страната. Държавната власт се намира в ръцете на блока на работниците, селяните, занаятчиите, интелектуалците, слотени под знамето на Отечествения фронт. Главната движуща сила на този блок са трудещите се.

Тъкмо благодарение на това създадени са широки възможности за участието на все по-големи слоеве от народа в управлението на държавата. А това обстоятелство е от изключителна важност. В това отношение народната демокрация е огромна стъпка напред по сравнение с буржоазната демокрация.

Народната демокрация е последователно антифашистка, непримирима към всички реакционни институти и учреждения и работи за тяхното премахване. Тя черпи силата си в народа, опира се изцяло на него, разчита на неговия контрол и творческата му саморегулираща сила. Тя е немислима без съзнателното участие на народа в стопанството на новата държава. Това участие съставлява собствеността нейната същност. Затова след 9 септември ние сме свидетели на възвращащото развитие на масовото съединение, улажняването в производството, на такива прекрасни инициативи, като масовата помощ от страна на града на селото, на трудов героизъм.

Народната демокрация е не само политическа. Тя обхваща и стопанската област. Възстановяването на народното стопанство при народната демокрация се извършва на нови начала, които осигуряват напредъка на страната чрез съчетание на интересите на частния почин с държавните и обществените интереси.

В отличие от буржоазната демокрация, народната демокрация е едновременно дълбоко патриотична и интернационална. Тя се характеризира с хармоничното съчетание на беззаветната любов към родината със сътрудничеството с другите свободолюбиви народи, с международното братство. Тя е решителен враг на великобългарския шовинизъм и всеки друг шовинизъм.

Димитър Цветков (ЗНП): Толкова ги разбрах!

Вълко Червенков (к): Народната демокрация не само предоставя формални права на гражданите, но се стреми да ги гарантира, да осигури условия за тяхното осъществяване. По това тя коренно се

отличава от буржоазната демокрация, която не предвижда и не е в състояние да осигури никакви гаранции за правата на народа, която в края на краищата, както вече казахме, е демокрация за богатите.

Разбира се, докато значителна част от средствата на производството се намират все още в ръцете на частния капитал, трудещите се не ще се избавят от експлоатация, и гаранцията за техните права не може да бъде пълна, както е пълна тази гаранция в Съветския съюз, дето съществува социалистически способ на производството. Но народната демокрация тъкмо по това се отличава от буржоазната демокрация, че провежда политика на ограничаване експлоатацията на капитала, подчинява неговите интереси на обществен интерес, провежда последователно мероприятия и реформи в полза на трудещите се, подпомага ги, превръща в общонародна собственост важни отрасли на производството и т. н.

Такива са главните особености на народната демокрация. Всичко това прави народната демокрация особен тип демокрация, намираща се някъде по средата между буржоазната демокрация и съветската демокрация. (Възражения от опозицията)

Новото, което деветосептемврийското въстание внесе в развитието на българската демокрация, се състои в утвърждаване на дело ръководната роля на народа и преди всичко на неговата трудеща се част в държавата.

На 9 септември нашият народ взе властта и на дело установи такъв ред, при който цялата власт произтича от него и принадлежи нему. Този особен въпрос се заобикаля от всички ония, които ни предлагат да се занимаваме с кърпещ на търновската конституция.

Каква търновска конституция може да вмести или покрие подобно пълнокръвно народовластие, каквото представлява режимът у нас след 9 септември 1944 г.?

Главният недостатък на търновската конституция е този именно, че тя отрича народния суверенитет. Освен това тя не съдържа никакви гаранции и за ония ограничени права и свободи, които на книга предвижда.

Какъв е изводът от това? Изводът от това е, че извършените изменения в живота на нашата страна на 9 септември 1944 г. и оттогава насам са толкова дълбоки и са от такова значение, че за да бъдат зафиксирани и законодателно закрепени, необходимо е нов основен закон. Досегашното българско право е явно остаряло и негодно. Необходими са нови правови норми за нашата страна. (Ръкоплекания от мнозинството)

Никола Петков (ЗНП): Но какви? Но какви?

Вълко Червенков (к): Основен закон на нашата страна сега може да бъде само представената тук проекто-конституция, понеже в нея пълно и ясно е записано онова, което нашият народ е вече завоювал. (Ръкоплекания от мнозинството)

Проекто-конституцията представлява точно отражение на онова, което вече е постигнал нашият народ; в нея е записано извършеното. Тя възпроизвежда в юридически норми и положения основните линии на установената вече у нас народна демокрация. (Ръкоплекания от мнозинството) Това е нейният пръв отличителен белег.

Един от опозицията: Какво е това народна демокрация?

Вълко Червенков (к): Г-да и г-жи народни представители! Преди всичко проекто-конституцията установява като главен принцип народния суверенитет. „В Народната република България цялата власт произтича от народа и принадлежи на народа“.

Никола Петков (ЗНП): На дума само.

Вълко Червенков (к): Това не е гола декларация, каквито немалко има по света. В нашите условия, когато властта на финансовия капитал е съборена и командните височини в държавата и в народното стопанство се намират в ръцете на народните сили, тази формулировка не е празна дума. (Ръкоплекания от мнозинството). Проекто-конституцията във всички свои части е проникната от нея и съдържа сигурни гаранции за народния суверенитет.

Главната гаранция за действително народния характер на управлението е в единството, в неразделността на държавната власт — от горе до долу. Проекто-конституцията утвърждава като върховен орган на държавната власт Народното събрание. „Всички власти идват от народа — казва другарят Георги Димитров — и всички власти действуват чрез Народното събрание чрез тия представителни органи, които народът сам си избира.“ (Ръкоплекания от мнозинството) (Към опозицията) Не ви харесва!

Народното събрание, избрано въз основа на свободно всеобщо, равно, пряко и тайно гласоподаване, е върховен представител и изразител на народния суверенитет, с никогов не дели властта и от никого не зависи, освен от народа, който го е избрал. (Ръкоплекания от мнозинството и възгласи „Браво!“) С това е изразена същността на новата демокрация. (Ръкоплекания от мнозинството)

Народното събрание, според проекто-конституцията, се смира в постоянна сесия, само се свиква на заседание, само си дава важността, само то гласува законите на страната, които след подписване им от председателя на Народното събрание и обнародването им в „Държавен вестник“ влизат в сила; единствено то дава задължителни за всички тълкувания на законите; то заедно с представителите на областните и околийските съвети избира председателя на Народната република; то избира министри-председатели и приема оставката му; решава произвеждането на народно допитване; обсъжда и приема бюджета; решава сключването на държавни заеми; обсъжда и гласува общия стопански план; сключва сключените от правителството международни договори; решава въпросите за война и мир, въпросите за отстъпване, замянаване или увеличаване територията на Народната република; произнася се за политическата от-

Говорността на министрите и по възбуждане наказателно преследване срещу тях; дава амнистия; избира първия председател на Върховния касационен съд, първия председател на Върховния административен съд и главния прокурор на Народната република; то изменява конституцията по предвидения в чл. 87 ред.

Пред Народното събрание е отговорно правителството. Председателят на Народната република черпи своите права от Народното събрание. Това обстоятелство също подчертава върховенството на Народното събрание като представител на народния суверенитет. Но то, разбира се, не означава, че председателят на Народната република е превърнат от проекто-конституцията в кукла. Той представлява Народната република в международните й отношения, назначава по представление на Министерския съвет дипломатическите и консулски представители в чуждите страни; той упражнява общо наблюдение над дейността на министрите, като изисква и приема доклади и пр., т. е. извършва съществени държавни функции.

Критиците на проекто-конституцията издигат искането за несменяемост на съдиите. Те се опълчват против избора на председателите на Касационния и Административния съд и главния прокурор на републиката под предлог, че с това се давало надмощие на законодателната власт над съдийската. Блюстителите на допотопния принцип на Монтескьо за разделението на властите в дадения случай забравят, ако не повече, то поне две неща: първо, че Народното събрание, когато избира посочените по-горе председатели и главния прокурор на републиката, както и когато определя съдебен съвет, който да назначава други лица на съдийски длъжности, действа не като тясно законодателен орган на държавата, а като върховен орган на държавната власт, като представител на народния суверенитет; и, второ, че в практиката на търновската конституция съдиите се назначаваха от изпълнителната власт, което означаваше пълна зависимост от нея. А по нашия проект за конституция съдиите са независими и се подчиняват само на закона.

Един от опозицията: Ама са сменяеми.

Вълко Червенков (к): Ето с каква голяма власт разполага Народното събрание по проекто-конституцията. Това е в пълно съгласие с установеното на 9 септември и укрепено след това господство на народа у нас.

Тази роля на Народното събрание като представител на народа и върховен орган на държавната власт съществено и изгодно отличава нашата Народна република от обикновените буржоазни парламентарни републики.

Ние затова казваме в чл. 1 на проекто-конституцията, че България е народна република с представително, а не парламентарно управление, понеже парламентарното управление, както то се е сложило в редица страни в Европа и както беше у нас до 9 септември, е само един от видовете представителни управления, при което Парламентът далеч и далеч не изразява народната воля и народния суверенитет и освен това дели властта с други фактори, а най-често служи просто за прикритие на реакционната и фашистка диктатура. (Възражения от опозицията)

Подчертавайки представителността на управлението, проекто-конституцията подчертава върховенството на Народното събрание, неделимостта, единството на властта, която то от името на народа представлява като главна гаранция за народния суверенитет.

Няма действителен, цялостен народен суверенитет там, где има разделение на властите. Принципът на разделение на властите, една власт да бъде — както се изрази проф. Петко Стайнов — възспирана чрез действието на друга власт — не се касае тук за разделение на функциите — фактически никъде не се прилага.

Никола Петков (ЗНП): Никой не е казал такава глупост.

Вълко Червенков (к): Защото, ако някой каже, че Североамериканските съединени щати са класическата страна на разделения на властите, тъй като там върховният съд има правото да отменя действието на един закон, а президентът може да наложи вето на решенията на конгреса, аз ще отговоря, че отдавна и в Североамериканските съединени щати монополистическият капитал по различни начини и пътища е установил механизма, чрез който той осъществява своето пълновластие, независимо от прокламираното в американската конституция разделение на властите. (Възражения от опозицията)

Но зад този принцип днес се крият онсзи, които не желаят народно управление, които желаят чрез разделението на властите да поставят спирачки, препятствия на пътя на народния суверенитет, да затруднят и, ако могат, да провалят делото на народната демокрация. Броят на подобни спирачки в новите конституции, както е случаят с Франция например, свидетелства за съотношението на силите между демокрацията и реакцията в дадена страна. Нашият народ туря кръст на всяко разделяне на властите на 9 септември и от тази своя завоювана позиция няма да отстъпи.

Някога този принцип за разделението на властите е бил оръжие в ръцете на възходящата буржоазия против абсолютния монарх. Сега той няма никакво практическо значение за буржоазията, която осигурява пълнотата на своята власт по разни конституционни и неконституционни пътища. По какъв начин разделението на властите ще бъде гаранция за народните правдини, ако властта — законодателна, изпълнителна и съдебна — не е в ръцете на народа? Не е ли ясно, че най-добрата гаранция за народните права е тъкмо народният суверенитет, т. е. такова положение, при което никой не стои над народа и не възспира неговата воля, изразена чрез свободни, преки, равни и всеобщи избори с тайно гласоподаване и възпитана в Народното събрание? И когато един от критиците на проекто-

конституцията се провиква в „Народно земеделско знаме“ по повод на зафиксирания в проекта свободи: „Двадесет и две свободи и нито една гаранция!“, ние можем само да свием рамене: значи господата от този вестник не могат и не желаят да отвикнат да наричат бялото черно и черното бяло.

Недялко Атанасов (ЗНП): Къде е вестникът? Дайте го!

Вълко Червенков (к): Във вашия вестник „Народно земеделско знаме“.

Недялко Атанасов (ЗНП): Дайте го! Къде е сега?

Министър-председател Георги Димитров: Вземете си го! (Оживление)

Недялко Атанасов (ЗНП): Защо пречите за излизането на вестника?

Министър-председател Георги Димитров: Такава голяма сила сте уж в България, а един вестник не може да издавате! (Ръкоплескания от мнозинството и възгласи „Вярно!“)

Недялко Атанасов (ЗНП): Дайте ни вестника! Вие бягате от светлината!

Министър-председател Георги Димитров: Къде е вашата сила, с която гърмите из целия свят?

Никола Петков (ЗНП): Тъкмо защото сте много слаби, затуй вършите това. Ако бяхте силни, нямаше да се боите от един вестник.

Министър-председател Георги Димитров: Не съм запретил вистия вестник. Издавайте си го!

Никола Петков (ЗНП): Вие лично го забранихте — дадохте заповед на Райко Дамянов.

Министър-председател Георги Димитров: Голяма партия, пък не могат един вестник да издават — срам! (Ръкоплескания от мнозинството)

Никола Петков (ЗНП): Спирането на вестника стана лично по Ваша заповед.

Председател Васил Коларов: (Звъни)

Министър-председател Георги Димитров: Къде е народът, от името на когото говорите всеки ден? (Ръкоплескания от мнозинството)

Никола Петков (ЗНП): Страх ви е от един вестник! (Ръкоплескания от опозицията)

Министър-председател Георги Димитров: Не ни е страх. Вие не можете да намерите 20 словослагатели, които да ви редят вестника. Каква сила сте? Какъв народ имате зад себе си? (Възражения от опозицията)

Председател Васил Коларов: (Силно звъни) Тръшна, г-да! Моля оратори да продължи.

Вълко Червенков (к): Народната власт с нейната материална сила, с поддръжката на народа не е за тях никаква гаранция. „Гаранция“ за тях е един „всемогъщ“ президент или един „конституционен“ съд, които да поставят юзди на народа и избраното от него Народно събрание. Господата търсят не гаранции за народните права, а гаранции от тези народни права. (Възражения от опозицията)

Председател Васил Коларов: (Звъни) Стига прекъсване!

Вълко Червенков (к): Противниците на проекто-конституцията от лагера на тези, които никак не желаят да се примирят с народната власт, критикуват всевластие на Народното събрание, като изтъкват, че това всевластие „узаконявало“ еднопартийна система, означавало „комунистически диктатура“ и пр. и пр. Г-н Иван Коларов например писа във в. „Свободен народ“, от 27 октомври м. г., че Народното събрание не трябвало да бъде всевластно, защото „можело да изгуби народното доверие, а да прокара такива закони, които да направят невъзможно събирането на режима, крепен от Народното събрание.“

За какво мечтае господиът?

До какво степен господата от лагера на опозицията боравят със старите аршини! Колко наистина са им чужди новите условия и отношения!

Но тъкмо предлаганата проекто-конституция съдържа всички гаранции против такова положение, че Народното събрание в своето мнозинство да тръгне против народа. Какво означава само един такъв факт, че от властта, а постепенно и от икономиката на страната се отстранява крупният паразитен и спекулативен капитал, доверителен носител на държавната власт? Това е много сериозно озвобождаване на народните маси от най-груба и жадна експлоатация и то не може да не се отрази много положително върху тяхното политическо съзнание. (Ръкоплескания от мнозинството)

Изобщо народните маси и у нас през втората световна война преминаха значителна школа и се отличават с порастнала и все повече растяща политическа зрялост. Мина времето, когато различни демагози и политикани можеха лесно да заблуждават и заблуждат населението по един или други погрешни тъмни пътища.

(Един от опозицията: Не е вярно!)

Вълко Червенков (к): Налице е народната власт и Отечественият фронт, които непрекъснато работят за просветата на народа. Трябва да се разбере, че народите, които преживяха втората световна война и изнесоха борбата срещу фашизма, са вече други народи; това са народи, които държат в ръцете си своите съдбини. И в Народното събрание у нас, колкото по-нататък, толкова повече този народ ще праща своите действителни и верни представители, а не малодушници, двулики хора и врагове на народното дело. (Продължителни ръкоплескания от мнозинството)

Тъкмо в това е особеността на новата народна демокрация — не тя има заложена в себе си способността да се саморазвива органически, непрекъснато напред, без да става нужда да се „събъря реимът“. За събаряне на режима бленуват ония, за които народният суверенитет е трън в очите.

Действително, каква опасност за народа може да представлява неговият собствен суверенитет, представен от Народното събрание? Каква опасност за него може да е обстоятелството, че той, а не друг, е господар на съдбините си и неговата воля е пълна, неделима?

В нашата страна известни хора вече до втръсване приказват за режима на народната демокрация у нас, като за „еднопартиен“, „тоталитарен“, „комунистически“ режим. (Възгрявания от опозицията) Същото в чужбина се говори за режимите в Югославия, Албания, Полша, Чехословакия, Румъния. Явно е, че съществува един общ източник на всички тия наименования и квалификации. (Ръкоплескания от мнозинството) Тези хора си затварят очите пред очевидния факт, че даже след като комунистите получиха абсолютно мнозинство в изборите за Великото народно събрание, те продължават да управляват заедно с представителите на другите четири отечественофронтовски партии и следват осъществяването на отечественофронтовската програма, вън от рамките на която никъде и в нищо не са излезли. (Ръкоплескания от мнозинството) Ако комунистите имат числен превес в Народното събрание — такава е била народната воля. Очевидно, комунистите разполагат с значително народно доверие. Очевидно, това народно доверие те са завоювали с делата си. Никой в нашата страна досега не е отрекъл обстоятелството, че Комунистическата партия беше доминиращата, ако не единствената партия — като организирана, централизирана сила — в съпротивителното движение през време на войната.

Значи трябва да се предполага, че нашият народ е забравил това, че той е забравил беззаветната борба на комунистите в течение на десетилетия против реакцията и фашизма, тяхната борба и роля на 9 септември и в Отечествена война, в строителството на Народната република?

Растежът на влиянието на комунистите съвсем не е случаен. Той е напълно закономерно явление. Ако комунистите се оказаха „най-надеждните, най-смелите, най-самоотвержените борци против фашисткия режим за свободата на народа“, както казва Сталин, то защо те да не получат поддръжката на този народ и да не са и сега — в мирния период — най-надеждни, най-упорити, най-самоотвержени апостоли и проводници на политиката на Народната република? (Ръкоплескания от мнозинството)

Съдят по делата. По делата съдят и демокрацията. Ако демократическите партии, отчитайки горчивия опит на миналото, се обединяват, се сплотяват под знамето на Отечествения фронт в името на една обща програма, няма това е лошо? Нима трябва да се върнем назад към времето, когато отделните демократически партии връждаха помежду си, а фашизмът се възползваше от това, за да въдвори своята омразна и проклета диктатура? Нима демократичността на една политика се определя от броя на партиите от численото мнозинство на една или друга партия, а не от същността на самата политика, от това в чий интерес се води тя?

Приказките за „комунистическа“ диктатура няма да отклонят гражданното мнозинство от нашия народ от пътя на новата демокрация. Те могат само да го заставят да каже: „Но ако „комунистическата“ диктатура се състои в това, че се води решителна борба за изкореняване на всички остатъци на фашизма, за изграждане на наша собствена индустрия, за напояване и електрификация на нашата земя, за повдигане и модернизирване на нашето земеделие, за защита на частната собственост, придобита с труд и честост, за преследване на кождерите и грабителите на плодовете на чуждия труд, за мир и братство със свободолубивите народи — та е какво е лоша такава „комунистическа“ диктатура? (Продължителни ръкоплескания от мнозинството)

Както виждате, рие волът, а върху гърба му пада.

Недялко Атанасов (ЗНП): Тъй ще стане!

Вълко Червенков (к): Гаранция за народната власт е обстоятелството, че народът избира всички свои представителни органи чрез свободни, всеобщи, равни, пряки избори с тайно гласоподаване. Според проекто-конституцията, всички народни представители са отговорни пред своите избиратели, длъжни са да се отчитат пред тях. Проект-конституцията съдържа една много важна гаранция за народната власт: правото на отзоваване на избраните преди срока, за който са избрани. Това право съставлява отлична особеност на новата демокрация. При буржоазната демокрация такова право не съществува. Там народният представител е независим от своите избиратели.

„Ако вземем капиталистическите страни — казва Сталин — там между депутатите и избирателите съществуват известни своеобразни, бих казал, доста странни отношения. Докато траят изборите, депутатите в дават много очи пред избирателите, размазват се пред тях, кляват се във верност, дават им куп разни обещания. Излиза, че

зависимостта на депутатите от избирателите е пълна. Щом обаче изборите минаат и кандидатите станат депутати — отношенията коренно се изменяват. Вместо зависимост на депутатите от избирателите, случва се пълната тяхна независимост. В продължение на четири или пет години, т. е. непосредствено до новите избори, депутатът се чувства съвършено свободен, независим от народа, от своите избиратели. Той може да премине от един лагер в друг, той може да кривне от правилния път на неправилен, той може даже да се заплете в някои машиниции от не съвсем полезен характер, той може да се премата, както си иска — той е независим.“

Това е класическа характеристика на независимостта на депутата от своите избиратели в условията на буржоазната демокрация.

Нашият проект за конституция излиза от положението, че подобна независимост на народния представител от народа, който го е избрал, е антидемократична и неприемлива.

Нашият проект за конституция излиза от положението, че народният представител е наистина слуга на народа, негов представител в Народното събрание, който има дълга да следва волята на народа.

Възгряванията против принципа на отзоваването страдат от абсолютна неубедителност. И ние стоим на гледището, че народният представител в Народното събрание представлява целия български народ, а не само тези избиратели, които непосредствено са го избрали. Не тъкмо затова той носи отговорност пред целия народ.

Ние сме — казват противниците на принципа на отзоваването — за това, всеки народен представител да носи отговорност само пред партията, която го е кандидатирала. Не може — казват те — други политически групи да решават за измяната на един народен представител към идеологията на партията, която го е кандидатирала.

Никола Петков (ЗНП): Разбира се.

Вълко Червенков (к): Да, но въпросът не е в измяната към идеологията на една или друга партия. Не подобна измяна има пред вид проекто-конституцията. Касае до измяна на върховните интереси на нацията, до големи прегрешения към целия народ.

Петко Стоянов (нез): За това има съдилища.

Вълко Червенков (к): И трябва да бъде зафиксирано правото на този народ на отзоваване. Не може да измени един депутат на народа и да се чака четири години, за да престане да бъде той народен представител! Как ще се извърши отзоваването — то е въпрос на процедура, която временно трябва да бъде установена. Важен е принципът на отзоваването.

Напразно господата от опозицията представят този принцип като отнемане свободата на мисленето и действието на народните представители, като въдворяване „диктатура“ на мнозинството, което щяло да вземе по този начин мандатите на малцинството, като го обяви за изменническо и пр. Подобни страхотни принципи на отзоваването не съдържа. Той е страшен само за изменниците на върховните български национални и народни интереси, за ония, които искат свобода безнаказано да предателствуват.

Проекто-конституцията формулира несъмнено началата на много по-висш демократизъм, отколкото буржоазния, и записва онова, което вече нашият народ е достигнал, като в чл. 3 обявява: „Избиратели и избираеми са всички граждани на Народната република, без разлика на пол, народност, раса, вероизповедание, образование, занаят, обществено произхождение и имотно състояние, които са напълнолетни (18-годишна възраст, с изключение на поставените под запрещение и осъдените на лишаване от граждански и политически права.“

Факт е, че народната младеж през време на войната взе много активно участие в съпротивителното движение, а сега такава я още по-активно участие взема в строителството на Народната република. Факт е, че стотици хиляди младежи работят в полето и на фабриките. Десетки хиляди млади работници и селяни копаат на прокопите, строят язовири и електроцентрали. Казват: „18—19 годишните — това са още момчета, нямат житейска опитност. Как може един ученик да има необходимата подготовка, опитност, знание в живота, за да може да влезе в Народното събрание, гдето са поставени за разрешение толкова сложни въпроси? Как ще ги знае едно момче? Това е изключено.“

Представете си, че в наше време, за разлика от по-ранните времена, когато противниците на чл. 3 от конституцията, както и на цялата конституция, са били момчета и ученици, младежта се развива по-бързо и по-рано съзрява политически. Друго време живеем. Докато например много възрастни, с „житейска опитност“ хора, мърднуваха и изчакваха през 1941—1944 г., „млади момчета“ и „ученици“ с оръжие в ръка спасяваха националната чест и бъдещето на България. (Ръкоплескания от мнозинството) 18-годишната възраст на много момчета и момчета у нас не им пречи да бъдат ударници и ударнички в доста сложни производства.

Но, казват: „Съпротивително движение, ударничество, строгият и създаване на закони са две различни неща“. В наше време те не са вече две различни неща. Основите на народната конституция почват от съпротивителното движение, а не друг. Отделни младежи разполагат с по-голям политически усет от някои масти, но откъсани от живота старици. (Ръкоплескания от мнозинството) Ако такива отделни младежи бъдат избрани в Народното събрание, от това би имало само полза. Народът знае кого да избере и не съществува такава опасност, че Народното събрание ще се състои само от младежи. В сегашното Велико народно събрание например огромното мнозинство от депутатите са над 40-годишна възраст.

Никола Петков (ЗНП): Значи, народът е отрекъл този принцип.

Вълко Червенков (к): В пълно съгласие с практиката на народно-демократическата власт от 9 септември 1944 г. насам, про-екто-конституцията формулира в чл. 62 равенството на всички граждани на Народната република България пред законите. — „Не се признават никакви привилегии основани на народност, произход, вяра или имотно състояние“. (Възгласа от опозицията) Всяка проповед на расова, национална или религиозна ненавист се наказва от закона“. Чл. 66 признава жената за равнопоставена с мъжа във всички области на държавния, частно-правния, стопанския, обществения, културния и политическия живот“.

Сличителна особеност на проекто-конституцията — а това ще рече на новата демокрация — е тази, че за нея всички граждани имат еднакви права: ни пол, ни произход, ни имотно положение не решават въпроса за едно или друго положение в обществото на един или друг гражданин, а само неговите способности и неговият труд.

В отличие от буржоазно-демократическите конституции, в това число и търновската, проекто-конституцията не се задоволява само да сформулира правата на гражданите, като право на труд, право на почивка, на пенсия, помощи и обезщетения, на образование и пр., но тук вече определя ония условия, които могат да осигурят осъществяването на тия права. Подобно нещо търновската конституция не познава.

Проекто-конституцията е записала достигнатото вече в общественостопанското устройство на страната. Тя признава труда за основен общественостопански фактор. Тя признава и частната собственост, нейното изследване, както и частния почин в стопанството. Но тя забранява частните монополни съглашения и сдружения. Проекто-конституцията излиза от наличието на три основни стопански сектори — общонароден, кооперативен и частно-капиталистически — и от възможността и необходимостта на тяхната съвместна работа в интереса на общото прогресивно развитие на страната. Тя излиза от положението, че новата държава играе и все повече ще играе ръководна и планираща роля и в областта на стопанското строителство.

Проекто-конституцията е израз на стремителния демократически възход на нашия народ, на неговата воля да живее в мир и братство със славянските народи, на първо място с великия Съветски съюз да бъде здрав елемент на мира и прогреса на Балканите и в Европа. (Ръкоплескания от мнозинството) Тя формулира принципа на патристизма, съчетан с международното братство, както той се прилага на дело от нашия народ след 9 септември 1944 г.

Утвърждавайки големите демократически завоевания на нашия народ, проекто-конституцията представлява крупна крачка напред по сравнение с буржоазно-демократическите конституции, в това число и преди всичко с търновската конституция.

Г-да и г-жи народни представители! Г-да опозиционерите не благаволиха да излязат със свой проект за конституция.

Петко Стоянов (нез): Ще излязат.

Вълко Червенков (к): След като приемем нашата.

Министър Антон Югов: Сега го готвят, но не могат още да се разберат!

Вълко Червенков (к): Те почти не взеха участие в разискванията в конституционната комисия. Там те бяха наблюдатели. В своя печат взеха, както е известно, отрицателна позиция към отечественофронтовския проект за конституция. Ние не знаем, какво мислят за по-нататък господата. Тяхна работа!

Едно е вестимено: с досегашното си поведение те показват, че стоят за старата буржоазна, куца и лицемерна демокрация, въплътена в търновската конституция. Те са за демокрацията на XIX век, за демокрацията по западен образец, против демокрацията на XX век. Те стоят, господата, за връщане към старото...

Недялко Атанасов (зНП): (Възгласа)

Вълко Червенков (к): ... не признават общественостопанския прелом на 9 септември. Те са за конституция, която да не вписва големите завоевания на народа, която да им остави една или няколко врати за реставрация.

Великото народно събрание ще се погрижи това да не стане. (Ръкоплескания от мнозинството)

Представената на нашето внимание проекто-конституция е път от плътта и кръв от кръвта на нашия народ. („Браво!“ и ръкоплескания от мнозинството) Тя не е съчинявана в глухите кабинети и канцеларии, далеч от народа и неговите борби. Нейното изработване е наистина общонародно дело. Каква трябва да бъде новата конституция на България — по това нашият народ каза ясно своята дума и на 8 септември и на 27 октомври м. г. („Вярно!“ и ръкоплескания от мнозинството) Изработеният въз основа на това и обнародван от Националния комитет на Отечествения фронт проект за конституция беше подложен на всенародно обсъждане в средата на всички категории на населението. Натоварената с окончателното изработване на проекто-конституцията специална комисия на Великото народно събрание, състояща се от народни избраници, работи в течение на полувин година, при съдействието на широк кръг специалисти, с оглед да даде един текст на конституцията напълно съобразен с волята и желанието на грамадното мнозинство на народа ни.

По такъв начин представената на вашето внимание за обсъждане и одобрение проекто-конституция е пряко дело на народа, резултат на неговата дългогодишна, упорита и ожесточена борба срещу реакционните режими и особено срещу фашизма, която на 9 септември 1944 г. се увенча с успех. Проекто-конституцията е точен израз на народната победа над фашизма и германската агентура в стра-

ната. Тя формулира юридически и иде да закрепим законодателно ония дълбоки политически, обществени, стопански и културни изменения, които бяха извършени в живота на нашата страна на 9 септември 1944 г. и оттогава насам.

Ето защо в проекто-конституцията няма нищо съчинено, нищо измислено, нищо механически копирано от другите. Тя е вярно копие, отражение и олицетворение на действувашата у нас жива, фактическа конституция на установеното след 9 септември 1944 г. политическо господство на народа. (Ръкоплескания от мнозинството) Проекто-конституцията е призвана да узакони, да запише и закрепим това народно господство. Тук е нейната главна отличителна особеност. Тъй като за това тя е една жизнена необходимост за народа ни, за страната ни.

Народната демокрация у нас е в процес на развитие. Тез първа тя ще разцъфти. Конституцията отразява сега само онова състояние, в което нашата Народна република се намира в този момент. Ако внимателно се вгледаме обаче в конституцията, ще видим, че тя в своите текстове съдържа възможностите за непрекъснато по-нататъшно развитие.

Новата конституция ще озари ярко пътя за по-нататъшното демократическо развитие на страната. Тя ще бъде мощно средство в борбата против всички опити за реставрация. (Ръкоплескания от мнозинството)

Усилията и жертвите народни през мрачните години на фашизма не отидоха напразно. Те далоха своите добри резултати. И това окриля нашия народ, неговата младеж, движи напред, укрепва вярата в народните сили, вдига на нови борби за нови победи и успехи на нашето велико освободително народно дело. (Ръкоплескания от мнозинството)

С гордост, с превзвълнени от радост сърца народните представители от Българската работническа партия (комунисти) ще гласуват за новата конституция.

Смело напред! За пълен разцвет на нашата млада и хубава Народна република! (Бюрото, министрите и народните представители от мнозинството стават прави и продължително ръкоплескат с възгласи „Ура!“)

Председател Васил Кояров: 15 минути отиди.

(След отиди)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни) Заседанието продължава. Има думата народният представител д-р Михаил Геновски.

Д-р Михаил Геновски (з): (От трибуната. Посрещан с бурни и продължителни ръкоплескания от мнозинството) Г-да и г-жи народни представители! Конституцията е основният закон на съвременната държава. В нея, от една страна, основуват правно отражение съществуващите общественостопански отношения, а от друга — тя съдържа правни гаранции за запазване съществуващото състояние или за неговото по-нататъшно развитие.

Когато настъпи противоречие между степените на общественото развитие и съществуващата конституция, тогава неизбежно изниква проблемът за нова конституция.

Пред нас е проектът за нова конституция на нашата млада република. Този факт е израз на волята на нашия народ и неговите представители да се разреши изникналия вече конституционен проблем. Този проблем изникна непосредствено след първата световна война, а се поставя на разрешение едва сега. Още когато се връщаха разбитите на Добро поле български войници, те дадоха израз на своето недоволство от монархическия режим. Те издигнаха още тогава лозунга за републиката.

Войнишката маса се беше насочила към столицата стихийно и неорганизирано. Когато обаче в Кюстендил и на гара Радомир се срещнаха войниците и току-що излезлите от затвора земеделски водачи Александър Стамболийски и Райко Даскалов, бунтът на войниците се превърна в организирана акция. Аз ще ви припомня два документа, които изразяват заченката на проблема за нова конституция още през септември 1918 г.

В манифеста на Райко Даскалов между другото се казва: „Българският народ беше 500 години под робството на турските султани. В продължение на 32 години той беше попаднал под не по-малко страшното робство на друг един Абдул Хамид, на друг един кръволок, известен под името Фердинанд. Българският народ не само не желаше войната и бе против нея, но той води упорити борби. В тия борби хиляди достойни народни снове бяха разстреляни, други хиляди бяха хвърлени във влажни тъмници. Но нищо не помогна. Народът беше зажеглен от милитаристично-монархическия режим на Фердинанда в кървавата колесница на войната, която три години по неволя влечи. Днес обаче българският народ скъсва веригите на робството, катурва деспотическия режим на Фердинанда и неговите помощници, обявява ги за народни врагове, прокламира се за свободен, с републиканско управление народ“...

В издадения пък войнишки позив, написан очевидно не от някакъв писател или професор по конституционно право, а от някой войник със средна грамотност, се казва: „Не искаме да плащаме повече на царя и неговите генерали и на българските думбази за това, дето ни избиват и смучат като кърлежи кръвта ни ненаситно. Затова, другари, в името на народното спасение, ние, 30.000 души войници, се вдигнахме от фронта, като идем и искаме да ги премахнем, да премахнем и техните закони, които са против народа, а не за народа.“

Лозунгите отиват по-далеко от идеята за република. Те са насочени и против българските думбази и потосмукачи и против техните закони.

Но Радомирската революция не успя и не се извърши нито съществена политическа, нито някаква обществено-стопанска промяна веднага след нея. Монархията остана. Цар Фердинанд беше заменен със своя син Борис. Управлението на страната остана в ръцете на първо време на една партийно-политическа коалиция, в която имаха връх старите политически партии. Това управление имаше тогава една главна задача: сключване на мира. Затова пък веднага след сключване на мира обществено-политическото и стопанско развитие под напора на народните маси тръгна по пътя на смели преобразования. Политически този народен напор се изрази в поемане властта от Земеделския съюз.

Управлението на Земеделския съюз проведе структурни реформи: законът за трудовата поземлена собственост събори принципа на неприкосновеността на частната собственост; законът за съдене виновниците за народната катастрофа посегна върху порочно придобитите богатства; законът за държавния консорциум за търговия с зърнени храни посегна върху частната инициатива на спекулантите; законът за трудовата повинност задължи младежите от всички обществени слоеве да дадат труда си за национално и обществено творчество и издигна труда на най-голяма висота. Приложението на тези и много още други като тях закони предизвика остро противодействие в реакционните среди. От колоните на „Адвокатски преглед“, на „Съдийски вестник“, на ежедневниците „Мир“, „Пряпорец“ и др. започнаха да се спят укори срещу управлението, което се окачествяваше като нарушител на конституцията.

Реакцията на буржоазните партии накрая даде и политически израз на този свой лозунг чрез сдружаването им в така наречения „конституционен блок“. Лозунгът на реакцията беше: „Да запазим търновската конституция, да съборим управлението на оранжевия болшевик Стамболийски, което нарушава конституцията!“ Така изникна остро не съответствие между извършените и извършваните се промени в обществено-стопанското развитие на страната от правителството на Стамболийски и съществуващите текстове на търновската конституция.

Стамболийски отговори на акцията на „конституционния блок“ с уводна статия, озаглавена: „Да се погрижим и за нея“, поместена в брой 81 на в. „Земеделско знаме“ от 3 април 1923 г. В тази статия той разкри ясно, убедително и неопровержимо настъпилото противоречие между степента на обществено-стопанското развитие и самата съществуваща тогава търновска конституция. Намирам, че е полезно да припомним тази статия в нейната цялост.

Тя гласи: „Малко купешки или кождерски закони останаха непроменени. Умът и ръката на сдружения български земеделец ще пресъздаде всички остатъци от миналото. И помен не трябва да остане от това, което партиите донесоха отвън или пък така нагледно съобразно адвокатските и гешефтарски интереси. Всички закони трябва да бъдат нагодени в защита на работния български народ и във вреда на скучащите и паразитите всред тоя народ. (Ръкоплекания от мнозинството) В това направление работиха с удивителна решителност двете последни Народни събрания — XVIII-то и XIX-то — в които земеделската група съставляваше мнозинство. В това направление и в този дух ще работи и Народното събрание — XX-то — което българските избиратели ще създадат на 22 април т. г. и в което, вярваме, земеделската група ще представлява още по-голямо болшинство. Не ще остане — казва Стамболийски — нито един закон невидоизменен съобразно нуждите и желанията на работния народ. В това няма кого да убеждаваме, защото всеки се увери, че земеделците управляват по народната воля. Но има и един друг закон, който стои над всички и който е най-големият закон в България. За тоя закон трябва да се погрижим. Думата ми е за конституцията, която толкова много макаха старите партии, когато управляваха, и с която тъй безсрамно се подиграха, когато паднаха от власт, като се нарекоха „конституционен“, вместо черен, кървав или разбойнически блок. В тази конституция кождерските партии вписаха и такива работи, които всеки момент могат да закарат българския народ на кървавата касапиница, без той да знае, без той да желае! Това не бива да се търпи. В нея има и такива двусмисли и такива дупки, през които могат да се създават наследнически управления за народа.“

Така Стамболийски окачества търновската конституция. И по-нататък: „И това не бива да съществува. В нея има безгранични права за обирачите, за потисниците и за развратителите народни. И това не бива да се търпи“ — казва Стамболийски. (Бурни ръкоплекания от мнозинството)

„Конституцията трябва да се направи по образ и подобие на изстрадалия и пробудилия се български народ. (Ръкоплекания от мнозинството) В нея трябва да влязат волята и разбиранията на новия българин, който страда из околите и прескоки смъртта на бойните полета. В нея трябва да легнат големите крепости на народовластията, които земеделското управление създаде — референдумът, трудовата собственост, народната просвета, народното правосъдие и т. н.“ (Ръкоплекания от мнозинството)

Както виждате, драги слушатели, аз цитувам Стамболийски от 1923 г. Върнете се 24 години назад!

„Но има и друго — продължава Стамболийски. — С ред закони ние вдигнахме брадвата и окастрихме днешното дърво на чуждешко общежитие, като отстранихме много гнили, чекорливи клони от него. Нашите удари разклатиха и самото стъбло на частната собственост, против която ние не сме и няма да бъдем. Трябва да осигурим с още по-големи конституционни гаранции трудовата частна собственост (Бурни ръкоплекания от мнозинството), честния труд на човека, неговото жилище, неговите върховни права и свободи“...

Министър Антон Югов: А не рентниерските!

Д-р Михаил Геновски (з): ... „но да вдигнем тия гаранции от оная собственост, която е плод на явно грабителство и средство за ужасното народно мъчителство от спекулантските права и свободи.“ (Бурни ръкоплекания от мнозинството)

Един от мнозинството: Да чуе Никола Петков.

Д-р Михаил Геновски (з): „Конституцията трябва да стане ясна, точна и определена и да покровителствува във всичко и навсякъде работния народ, а не неговите потисници и ограбвачи. Народните представители, които ще бъдат избрани на 22 април т. г., ще имат и тая грижа: преглед на конституцията. — не изменения, а преглед! — Същите тия, заедно с още такъв брой други, ще създадат новата българска конституция. (Ръкоплекания от мнозинството) И нека тогавшният неконституционен блок — завършва Стамболийски — да има куража да се нарича „конституционен“. Всички ще му ръкоплекаме, ако той оцелее до това време.“ (Бурни ръкоплекания от мнозинството)

Един от мнозинството: (Към опозицията) От тях никой не се възпламенява.

Д-р Михаил Геновски (з): Веднага след своята изборна победа Стамболийски даде едно изявление, поместено във в. „Земеделско знаме“ от 27 април 1923 г., в което той постави конституционния проблем на практическа основа — посочи конкретно как и кога ще се пристъпи към разрешението му.

Аз нося тук — защото може някой да не повярва — някои от тия светини (Посочва два пожълтели броеве от „Земеделско знаме“), ако има от тая страна такива хора (Сочи опозицията), за които те да са светини; нося тия два броя да им ги посоча. Ето ги! Те са скрити в ония времена на преследване, дъжд ги е валил, някъде под керемидите са стояли. В единия е статията „Стамболийски за изборите“, а в другия — „Да се погрижим за нея.“

На въпроса: „Какво ще ни кажете за Великото народно събрание?“ той отговаря: „Ще назначим веднага една комисия, която ще изработи проекта за изменение на конституцията“. — Това е на 27 април 1923 г. — „След това, вероятно в идната сесия на Народното събрание ще се внесе законопроект за тая цел, ще се изработи и одобри дневният ред на Великото народно събрание. Налявам се — казва Стамболийски — че идната година ще можем да създадем една нова конституция, която да прави чест на българския народ и нова България.“ (Бурни ръкоплекания от мнозинството)

Известно е, че Александър Стамболийски лично работеше върху проекта за такава нова конституция. Но само един месец и десет дни след това негово историческо изявление беше извършен деветоконният монархо-фашистки преврат в името на търновската конституция.

След преврата реакцията веднага уби Стамболийски и се зае да отстрани противоречието между промените в живота, извършени от управлението на Стамболийски, и съществуващите конституционни текстове. Тя бързо отмени всички закони на Стамболийски, които бяха тласнали развитието напред. Нещо повече, монархо-фашистката реакция отиде още по-далеч: тя започна системно да нарушава самата търновска конституция, като отне на народа и онези малки права, които тая конституция му признаваше.

9 септември 1944 г. бележи началото на дълбоки промени в обществено-стопанското развитие на нашата страна. Макар тези промени в някои отношения да не са напълно завършени, все пак съществено от тях е вече ясно очертано и то трябва неизбежно да намери и юридическото отражение в една нова конституция, защото старата вече е в противоречие със степента на нашето обществено-стопанско развитие, тя е вече в противоречие с новия, с живия живот.

Промените са главно две: едната е политическа, втората е обществено-стопанска.

Първо. Политическата промяна се състои в това, че на 9 септември 1944 г. беше променен носителът на властта. Властта беше изнета от ръцете на монархо-фашистката клка и поета от самия народ, от трудещите се селски и градски маси и от народната интелигенция. (Ръкоплекания от мнозинството)

България е вече Народна република. Достатъчно е да се подчертае само този от огромно историческо значение факт, че чрез народното допитване България бе обявена за Народна република.

Прочее, само този факт е достатъчен, за да обоснове нуждата от нова конституция, която да очертае и посочи на мястото на монархическия институт необходимите нови държавни органи на Народната република.

Второ. Обществено-стопанската промяна пък се състои в това, че чрез законите за трудовата поземлена собственост, за конфискуване незаконно придобитите богатства, за трудовите кооперативни земеделски стопанства, за монополите на застрахователното дело и на тютюна, за народните магазини, чрез грандиозното развитие на кооперативното движение, обединено вече в общ съюз, чрез разрастването и укрепването на големите държавни и общински предприятия и пр. вече е дълбоко променено обществено-икономическото развитие, обществено-икономическата обстановка у нас. България не може да има повече конституция, която да отразява принципа, че държаведската и спекулантска частна собственост е неприкосновена, а обратното — трябва да се създаде нова конституция, която да защити трудовата частна собственост и да утвърди държавната,

общинската и кооперативната частна собственост. А няма по-малко важно ще бъде отражението на стопанския план — премахване причините и последиците на стопанския хаос? Освен това трябва да бъде правно регистриран и принципът за издигане труда като основен обществен-стопански фактор.

Но освен отражение на досегашните изменения в общественостопанския живот на нашата родина, необходимо е да се увеличат и правата и свободите на народа, да се създадат необходимите и най-ефективни конституционни гаранции за тях, както и да се създадат необходимите основни правни предпоставки за по-нататъшното спокойно общественостопанско развитие на нашата страна.

Изникналият, прочее, и вече заострен у нас конституционен проблем налага да бъде създадена такава нова конституция. Затова пък статии като тези на Асен Стамболийски и бай Недялко Атавасов, с които се оспорваше навременността на нова конституция и се даваше аргументация за запазване на търновската конституция, трябва да се смятат не само като насочени против политическия път на Земеделския съюз, очертан от самия Александър Стамболийски, но и насочени против прогресивното развитие на нашата страна, очертано и проведено от Отечествения фронт. (Ръкоплекскания от мнозинството) Такива изказвания не могат да получат дори привилегията да се смятат за едно заблуждение. Те са по съдържание и значение аргументация в полза на реставраторите, в полза на онези, които със също такава аргументация, като тая на някогашния конституционен блок, се бореа навремето стръбно и безогледно против делото на великия Стамболийски и неговото управление.

Г-жи и г-да народни представители! Както е известно, първоначално беше натоварена от Националния комитет на Отечествения фронт една малка комисия, която да изработи предварителен проект за нова конституция. Така изработеният предварителен проект беше внесен на разглеждане в съвместно заседание на Националния комитет и ръководствата на отечественофронтовските партии. Така изработеният проект беше даден след това на редакционна комисия и след последен преглед беше обявен от името на Националния комитет на Отечествения фронт. По време на предизборната агитация около него се разви основната аргументация на опозицията против Отечествения фронт. Спомнете си вероятно основните възражения, но нека и аз тук да припомня нещо от тях.

След като се отпечати проектът на Националния комитет на Отечествения фронт за нова конституция, във в. „Народно земеделско знаме“, бр. 150, от 5 октомври 1946 г., излезе статия, озаглавена „Проектът за нова конституция“, в която се казваше: „Всичко юнова, което народите са извоювали с цената на многовековни борби и което е станало плът от тяхната плът и кръв, отечественофронтовската власт идва лекомислено да унищожи с конституционния си проект.“ Помислете си, драги народни представители и народни представители, опозицията окачестви проекта като реакционен, а търновската конституция, против която се бореше и Стамболийски, че сочеше като прогресивна!

(Председателското място заема подпредседателят д-р Пенчо Костурков)

В брой 157 на същия вестник беше поместена статия под надслов: „Александър Стамболийски за частната собственост“, която завършваше така: „Ето как ни учеше големият селски син Александър Стамболийски: да пазим като зеницата на очите си нашата земя, нашата частна собственост — основа на нашата независимост и на нашата свобода!“

Опозицията, от една страна, твърдеше, че проектът на Националния комитет на Отечествения фронт е чисто и просто против частната собственост, а от друга — тя беше забравила, че в статията си „Да се погрижим и за нея“, само два месеца преди смъртта си, Стамболийски беше казал: „С ред закони ние вдигнахме брадвата и окастрихме днешното дърво на човешкото общество, като отстранихме много гниели, чекорливи клонове от него. Нашите удари разклатиха и самото стъбло на частната собственост, против която ние не сме били и няма да бъдем. Трябва да осигурим“ — продължава Стамболийски — „с още по-големи конституционни гаранции трудовата частна собственост, честния труд на човека, неговото жилище, неговите върховни права и свободи, но да вдигнем тези гаранции от оная собственост, която е плод на явно грабителство и средство за ужасно народно мачителство, от спекулантските права и свободи.“ (Ръкоплекскания от мнозинството) В тази тяхна статия, която цитирах, опозиционерите се позоваваха на книгата на Стамболийски „Принципите на Земеделския съюз“. Да направим преглед на тези принципи.

Запрян Джонгов (ЗНП): Шестнадесетият принцип

Д-р Михаил Геновски (З). Няма и него да забравя, Джонгов. — Но господата бяха забравили да споменат седемнадесетия принцип, в който се казва: „Земеделският съюз е за равномерното по възможност разпределение на материалните културните и всички други блага между разните слоеве от българския народ изобщо и между селяните хора и семейства в частност... Земеделският съюз, водим от този принцип на справедливост, хуманност и политическа далновидност, се бори за ограничаване на едрото земевладение, за унищожаване на чокйските и бейски чифлици, за намаляване на големите заплати, за преследване на лихварството и зеленичарството...“ Опозицията беше забравила също така и двадесетия принцип, формулиран от великия Стамболийски така: „Земеделският съюз е за шателна проверка на всички крупни частни богатства“ — те вероятно не са частна собственост — „и за обсебване от страна на държавата на ония от тях, които са придобити по неспирен порочен начин“. (Ръкоплекскания от мнозинството) Опозиционерите нямаха

интерес да припомнят и двадесет и първия принцип, който гласи: „Земеделският съюз е за определяне максималния размер на богатствата, които частни лица могат да притежават...“ Големият богатствата хвърля човека в отчаяние и порочен живот, така и големият богатство изражда и развращава човека. Всяко частно богатство, което неколккратно надхвърля и изключва работоспособността на неговия притежател, е едно зло както за обществото, така и за самия му притежател. То е зло за обществото, защото отнема богатата на много други хора и защото става извор на паразитизма, разкоша и извращения живот.“ (Ръкоплекскания от мнозинството)

Всичко това, прочее, което представлява ограбена от народа частна собственост, всичко, което надхвърля трудовите производствени възможности на отделния човек и неговото семейство, според Стамболийски не може да остане негова лична частна собственост, а трябва да се иземе за в полза на държавата, а то значи — за в полза на обществото. (Ръкоплекскания от мнозинството) Това обаче, според Стамболийски, не е посегателство върху истинската частна собственост. В шестнадесетия принцип Стамболийски подчертава: „Също така е истина обаче, че покрай частната собственост ще върее и обществената“. В тази насока Стамболийски сочи и областите, където трябва да се създаде непременно обществена собственост. Така в дванадесетия принцип той заявява: „Земеделският съюз е за монополизиране на всички ония производства и търгове, които имат тенденцията да се превърнат чрез картелване или друг вид сдружавания в частен монопол. Застрахователното дело“ — другарю министър на финансите — „солопроизводството, фабриката на тютюна, дори износът на всички земеделски произведения (Ръкоплекскания от мнозинството), аптекното дело и пр. подлежат на такъв монопол от държавата след шателно проучване“. (Ръкоплекскания от мнозинството)

Министър Антон Югов: Другарю Геновски! Оказва се, че това не е нещо, което сега комунистите го измислят! (Ръкоплекскания от мнозинството)

Д-р Михаил Геновски (З): Аз имам смелостта да кажа в добавка на това, което каза другарят министър Югов, че от 9 септември досега Отечественият фронт все още продължава да прилага идеите и програмата на Земеделския съюз. (Ръкоплекскания от мнозинството) Само че у нас има хора които са се отрekli от Земеделския съюз и от Стамболийски. (Ръкоплекскания от мнозинството)

Министър Антон Югов: А то значи, че играят ролята на черния блок! (Ръкоплекскания от мнозинството)

Д-р Михаил Геновски (З): Ето, драги народни представители и представители, така говореше и учеше Стамболийски, а не както твърди опозицията. Изработеният проект за нова конституция от името на Националния комитет на Отечествения фронт беше в същност пълно в духа на идеите, които проповядваше и за чието осъществяване даде живота си Стамболийски. Враговете на тия идеи обаче имаха нужда от фирмата — само от фирмата, а не и от съдържанието на проповядваните и провеждани на дело от него идеи.

Трябва да се признае, че безсъвестната заблудителна работа на опозицията спечели по-голям успех, отколкото можеше да се предполага — тя внесе заблуждение в душите на много български избиратели. Това обаче тогава не промени и отсега нататък няма да промени същината на проекта за нова конституция, защото този проект в своите основни линии отговаря на нашето настоящо общественостопанско развитие, на борбата на народа и на идеите на Стамболийски, които днес се провеждат от самия Отечествен фронт. (Ръкоплекскания от мнозинството)

Все пак, за да се изтръгне от ръцете на народните зложелатели оръжието на всякаква политическа спекула и клевета, проектът беше подложен на всенародно разглеждане, беше взето многократно мнение на най-добрите специалисти у нас, много от неговите текстове бяха многократно прередактирани, за да станат поясни, по-точни и по-съвършени.

След като беше избрана конституционна комисия, още в първото нейно пленарно заседание се възприе като база за изработване на официален проект именно проектът на Националния комитет на Отечествения фронт, а самата комисия, както е известно, се раздели на секции, в които бяха подробно разглеждани отделните глави от този проект. След това отделните глави бяха съчетани и съгласувани помежду си и чак тогава комисията в своя пълен състав на три пъти има случай да прегледа изготвения проект и едва след това тя го предаде на Бюрото на Великото народно събрание, за да бъде той поднесен на вашето внимание.

От момента, в който се постави за конкретно разглеждане от нашата общественост конституционният проблем, появила се три проекта: на Националния комитет на Отечествения фронт, на Демократическата партия и на Лигата за защита правата на човека и гражданина, респективно на проф. Венелин Ганев. Трябва тук да подчертая, че всички тези проекти бяха грижливо изучавани, за да бъдат съобразени всичките препоръки и предлагани текстове. На членовете на комисията бяха официално поднесени поместените последователно в няколко броя на в. „Изгрев“ статии на Венелин Ганев, отразяващи мотивировката на проекта на Лигата за защита правата на човека и гражданина. Също така бяха предмет на внимателно проучване и няколко статии на проф. Баламезов върху проекта за нова конституция, поместени също така във в. „Изгрев“.

Съвсвой проект обаче опозицията не излезе. Тя се задоволи само да критикува. Нейното отношение отначало и досега е било и продължава да бъде деструктивно а не конструктивно. Който прегледа стенографските белжки за заседанията на отделните секционни подкомисии, на пленума на конституционната комисия, ще кон-

статирата, че особено грижливо са били преценявани препоръките на специалистите. Много от текстовете на проекта получиха окончателна редакция именно чрез препоръките и предложенията на специалистите. Трябва да спомена особено дейното участие в помощ на конституционната комисия на професорите Илия Янулов, Петко Стайнов, Любен Василев, Живко Сталев.

Прочее, създаването на проекта, който е поднесен на разглеждане на Великото народно събрание, не е дело на отделно лице, на отделна партийна групировка или дори само на конституционната комисия, а е дело на целия народ, който предварително се изказа със резолюции, писма и поръчения в полза на този проект. (Ръкописите от мнозинството) Разбира се, пито комисията, нито докладчикът твърдят, че проектът е съвършен. Напротив, всички ние много добре разбираме, че трябва да се чуят до последния момент; докрай всички бедежи, съображения и предложения, за да може комисията след генералните разисквания, които ще станат тук, още веднаж да прегледа основно проекта.

Г-да народни представители! Нека сравним нашата конституция с най-новите конституции в Европа. Най-последните конституции отпреди войната бяха две: конституция на испанската република от 1931 г. и Сталинската конституция от 1936 г. Трябва да подчертая, че при един сравнителен преглед на тези две нови конституции отпреди войната ще се види, че те се отличават помежду си една от друга не само по отношение на обществено-политическия строеж на съответните държави, не само по отношение на отразения във всяка една от тях обществено-стопански ред, но и по отношение на вътрешния, формалния строеж на всяка една от тях държави.

Съветската конституция от 1936 г. е едно истинско произведение на социологичната наука. Нейното вътрешно разпределение по отношение на подреждането на материята е сторено по един съвършен, научен начин. Почва се с общественото устройство, след това — с държавното устройство и чак тогава — за органите на властта. Трябва се прочее от основата и постепенно се отива нагоре към върха. Не може да има съмнение, че в много моменти при изработването и усъвършенстването на нашия проект съветската конституция е оказвала своето благотворно отражение, но въпреки това не може да се поддържа, че разглежданият сега проект е копирач в кое да е отношение съветската конституция. Не може да се копира една конституция, без да се съобрази обществено-стопанската и културно-политическата действителност на страната, за която се създава нова конституция. Съветската конституция е социалистическа, а нашият проект е само народно-демократически.

Тук му е мястото да подчертая, че дори при подреждането на материята в нашия проект не е следван научно-логичният ред, възприет в съветската конституция. Първата глава в проекта е главата за върховната власт и след това идва главата за обществено-стопанското устройство. Освен това в нашия проект държавното устройство и органите на държавната власт са събрани в една глава. За нашата действителност това е напълно правилно, защото България е унитарна, а не сложна федеративна държава, каквато е Съветският съюз.

Върху нашия проект обаче имат по-пряко влияние две други конституции, създадени след втората световна война: югославската и френската. Тук вече не се касае за заимстване на форми на външно подреждане материята в проекта, а — до заимстване на принципи и институти, до заимстване на съществени неща. Например чл. 17 от югославската конституция гласи: „Държавата посвещава особено внимание и дава помощ и облекчение на народните кооперативни организации“, а чл. 9 от нашия проект гласи: „Държавата подпомага и насърчава кооперативните сдружавания“. В чл. 20 от югославската конституция, между другото, се поставя: „Със стопански и други мерки държавата подпомага трудещия се народ да се обединява и организира за защита от стопанска и друга експлоатация“. Чл. 14, от нашия проект съответно гласи: „Държавата подпомага непосредствено трудещите се — земеделци, работници, занаятчийци и интелектуалци, със своята обществено-стопанска и социална политика, евтин кредит, данъчна система и кооперативно сдружаване“.

По-нататък в проекта е възприета системата на изменение конституцията чрез народно допитване — тъй както това е усвоено във френската конституция. Също може да се каже и по отношение на избиране министър-председателя от Народното събрание. И там нашият проект е повлиян от новата френска конституция.

Тези примери, които тук давам, обаче показват, че не се касае за едно преписване на чужд текст, а до едно използване опита на други народи при създаване на една чисто наша конституция, съобразена с нашия бит и историческа степен на нашето обществено-стопанско и културно-политическо развитие. Това особено ясно произлиза при съпоставяне текстовете на югославската и нашата конституции. Като се има пред вид, че социалната структура на България и Югославия е твърде близка, напълно естествено е да обръщаме често поглед към тази конституция, когато изработваме нашия проект.

При сравнение между нашата конституция и другите нови конституции, които изникнаха непосредствено преди и сега, след втората световна война, може да се намери общ дух — духът на новата демокрация, която не е либералистична, не е само политическа, а е и стопанска. Това е в същност духът на новото време. Що се отнася до политическите принципи на демокрацията, навред в новите конституции се установява единност на властта и нейното опирање на право върху самия народ.

Основното в политическо отношение в проекта е, че властта произхожда от народа, опира се на народа и служи на народа. Това е така ясно и хубаво изразено в чл. 2 от проекта: „В Народната република България властта произтича от народа и принадлежи на народа“, а в чл. 15 на проекта се определя органът, чрез който конституцията ще се упражнява тази власт: „Народното събрание е представител на народа и върховен орган на държавната власт“. Така в проекта се ликвидира с лъжливата теория за деление на властите.

Това деление, което навремето беше аргументирано най-добре от Монтескьо, което обаче имаше преди всичко субективен характер, беше насочено към ограничение правата на монарха. Сега вече това деление е съвсем безсмислено, отживяло времето си, обаче все още остава делението на функциите на властта, което е намерило място и в нашия проект.

Не веднаж, и особено в 1911 г., Земеделският съюз е имал случай да изтъква чрез своите представители фалша на тази теория за делението на властта. Защото в нашата досегашна конституция е ясно показано, че не е имало истинско деление на властите, че в същност всичката власт винаги е била в ръцете на монарха. Ето какви постановления съдържаше досегашната наша тъй наречена търновска конституция.

Относно законодателната власт. Чл. 8 обявява лицето на царя за свещено и неприкосновено и веднага след това чл. 9 признава, че „законодателната власт принадлежи на царя и народното представителство“ — царят върви напред! Освен това, според чл. 11, „царят утвърждава и обнародва приетите от Народното събрание закони.“ Сиреч може и да не ги утвърди и обнародва.

Относно изпълнителната власт. Чл. 12 гласи: „Изпълнителната власт принадлежи царю; всичките органи на тая власт действуват от негово име и под негов надзор“, а чл. 152 добавя: „Министрите се назначават и уволняват от царя“.

Относно съдебната власт. Не е самостоятелна и съдебната власт, защото и съдебните места и лица действуват от името на царя — чл. 13 — а при това той има право чрез помилване и амнистия да отменя издадените съдебни актове по наказателни дела — членове 14 и 15. Това е улик в нашата конституция: в цялата правна теория се поддържа, че амнистията е законодателен акт, а в чл. 15 на нашата конституция се утвърждава принципът, че амнистията се дава от царя и Народното събрание! Като се има пред вид и това, че съдните се назначават по представление на изпълнителната власт с царски указ — а то значи, по царска воля — безспорно е, че и съдебната власт, според търновската конституция, е съсредоточена на последно място пак в ръцете на царя.

Ето такава е това прословуто „деление на властите“ според търновската конституция, за която такива едри сълзи бяха проронени от нашите опозиционери по колоните на в. „Народно земеделско знаме“. Но това деление на властите става още по-прозрачно и фиктивно, като се знаят две други неща: първо, че царят е върховен началник на всички военни сили в царството, което значи, че той държи в ръцете си организираната държавна сила, в която е съсредоточена цялата реална власт в обществото; второ, че царят е представител на държавата във всичките й отношения с другите държави; от негово име правителството преговаря и сключва с другите държави всички договори, които се утвърждават от царя; тия договори се съобщават от министрите на Народното събрание, шом като интересите и сигурността на страната допускат това. Така гласи чл. 17 след неговото злополучно изменение през 1911 г. От този момент, от 1911 г. насам, най-важните и най-жизнени въпроси за страната и народа — външните договори, обявяването на война и т. н. — се решават само от назначените от царя министри и се одобряват от него. И не само, че не е необходимо съгласието на Народното събрание, но нещо повече, отиваше се и по-далеч — министрите, според чл. 17, въобще не бяха длъжни дори да уведомяват Народното събрание за съществуването на тези и такива договори в името на държавните интереси и държавната тайна.

От 1911 г., когато беше изменен чл. 17, България престава да бъде парламентарна страна не само на дело, но и формално, според конституционен текст, защото Народното събрание нямаше вече право да упражнява контрол над дейността на правителството по най-жизнените въпроси. Царят имаше право с таен договор да заведе народа на касапница, без да търси одобрението на Народното събрание и без последното да има право да упражни надзор над дейността на правителството. За уволнение на един стражар или писар Народното събрание можеше да отправя питания, да ги превърща в интерпелации, да бламира министри, но по въпроса за съдебната на целия народ и на страната министрите не сам бяха освободени от задължението да отговарят пред Народното събрание, но бяха освободени дори и от задължението да осведомяват Народното събрание.

Как би харесва този парламентаризъм на търновската конституция? Може ли тогава да се говори сериозно, че България от 1911 г. насам е била парламентарна страна? Може ли да се поддържа, че според търновската конституция е имало истинско деление на властите? Не, г-да народни представители! Може смело и решително да се заяви обратното, че от 1911 г. насам властта е била и фактически, и формално съсредоточена в ръцете на монарха, като отделните държавни органи са могли да упражняват тази власт, но пак от името и под надзора на царя.

Сега в проекта за нова конституция се установява открито принципът за единност и неделимост на властта, с тая разлика обаче, че тази едища власт вече се съсредоточава в ръцете на Народното събрание, като върховен държавен орган и като пълномощник на целия народ.

Кои са основните начала на предложения проект? Г-жи и г-да народни представители! В проекта са прокарани няколко основни начала, които определят основния характер на управлението на страната и същината на държавното й устройство. Тези особености са главно четири. Първа особеност: укрепва се народовластие; втора особеност: трудът се издига като основен обществено-стопански фактор; трета особеност: демократизиране на собствеността; и четвърта особеност: България се утвърждава като правна държава.

Първото нещо, което е намерило изражение в проекта, е укрепяването на народовластие, което се постига чрез следните четири конституционни установления: чрез демократизиране органите на държавната власт, чрез разширение правата и свободите на гражданите, чрез увеличаване конституционните гаранции и чрез раз

Криване пътя на по-нататъшно спокойно обществено-стопанско и културно-политическо развитие на нашата родина.

Демократизирането на органите на държавната власт е проведено в членове 2, 3, 4, 15, 17, 19, 55, 56, 59, 60 и 87. Какво разкриват тези текстове? Нека ми бъде позволено да изброя схематично установените чрез тях начала.

Първо. Властта произтича от народа и принадлежи на народа.

Второ. Народът осъществява тази своя власт чрез избори въз основа на свободно всеобщо, равно, пряко и тайно гласоподаване и през народно допитване.

Трето. Избиратели и избираеми са всички граждани на Народната република, без разлика на пол, народност, раса, вероизповедание, занятие, обществено произхождение и имотно състояние, които са навършили 18-годишна възраст, с изключение на поставените под запрещение и осъдените на лишаване от граждански и политически права.

Четвърто. Практически народът упражнява своята власт чрез Народното събрание, което е върховният орган на държавата.

Пето. Народното събрание е в постоянна сесия, защото е и постоянен върховен орган на държавата.

Шесто. Народното събрание единствено упражнява законодателната власт и никой не може да го замени — проектът напълно отрича системата на пълномощия и наредби-законои.

Седмо. Народното събрание единствено решава жизнените въпроси за народа и държавата — то единствено има право да обявява война и да сключва мир.

Осмо. Народното събрание избира министър-председател и то може да му отнеме властта — функциите на изпълнителната власт се намират изцяло под негов контрол.

Девето. Народното събрание участва със свои представители при учредяване на органите на съдебната власт, а само избира председателите на Върховния касационен съд и Върховния административен съд, както и главния прокурор на републиката.

Десето. Конституцията се изменя чрез закон, приет от Народното събрание, но изменението влиза в сила, едва след като бъде одобрено от народа чрез допитване.

Единадесето. Държавната власт в областите, околните и общините също така се демократизира — тя се упражнява от самия народ чрез избиране от него областни, околийски и общински народни съвети.

Разширение правата и свободите на гражданите е друг начин за укрепване народовластията. В проекта са набелязани много нови — подчертавам: нови — права и свободи, които не са познати в търновската конституция. И нещо повече, за пръв път в нашата конституция, успоредно с понятията „права“ и „свободи“, изниква едно ново понятие — „закрила“, което несъмнено е повече от права и свободи, защото последните се предоставят, а закрилата е императивен дълг на държавата.

Такива нови права и свободи са следните:

Първо, право на труд — чл. 62. Трябва веднага да подчертая, че нашият проект в туй отношение отива по-напред от югославския. Чл. 32 от югославската конституция възвежда труда само в задължение. Когато се е приемала тази конституция, Милован Джилас заявява: „При това ние все още не се намираме при такива икономически условия, за да можем да се задължим да дадем работа на всички граждани“. В нашия проект въпросът е поставен така смело, както това можем да намерим в чл. 118 от конституцията на СССР.

Второ, право на почивка — чл. 64.

Трето, право на пенсия, помощ и обезщетение в случай на болест, злополука, инвалидност, безработица и старост — чл. 65.

Четвърто, равнопоставяне на жената и защита на майчинството — чл. 66.

Д-р Георги Петков (СЛ): Много сте закъснели. Социалното законодателство предвижда всички тия работи.

Д-р Михаил Геновски (З): Точно това: социалното законодателство отиде толкова напред, че трябва новата конституция да зарегистрира тия постижения на нашата общественост. (Ръкопляскания от мнозинството) И това е направено.

Пето, закрила на брака и семейството — чл. 67.

Шесто, грижи за младежта — чл. 68.

Въввежда се не само терминът „закрила“, но и друг, нов термин — „грижа“. Държавата е задължена да се грижи за младежта. Това е повече от право и повече от свобода.

Седмо, право на защита на подсъдимите — чл. 73.

Осмо, закрила на българските граждани в чужбина — чл. 74.

Девето, право на убежище за чужденците — чл. 74.

Десето, свобода за митинги и манифестации — чл. 78.

Единадесето, право на гражданите да съдят служебни лица и да търсят от тях обезщетения — чл. 79. То е и гаранция срещу произволите на служебните лица.

Освен това всичките познати на търновската конституция, макар и само формални, права и свободи на гражданите не са пропуснати в проекта: равенство пред законите, свобода на съвестта и изповеданието, право на образование, свобода и неприкосновеност на личността, неприкосновеност на жилищата, тайна и неприкосновеност на кореспонденцията, свобода на сдружаването, свобода на събранията, печата, словото, право на молби и петиции и пр.

Укрепването на народовластията е отразено и в увеличаване на конституционните гаранции. Обикновено в правната литература под „конституционни гаранции“ се разбират такива мерки, които трябва

да гарантират приложението на конституцията. Тези конституционни гаранции се разделят в класическото конституционно правно деление на групи, според това, към кого са насочени: първо, гаранции спрямо държавния глава; второ, гаранции спрямо министрите; и трето, гаранции спрямо парламента, спрямо законодателните институти.

Има обаче още една група гаранции в проекта, които не са познати на стария тип конституции. Това са гаранциите за осъществяване правата и свободите, които конституцията обещава на гражданите.

Гаранциите спрямо възможно нарушение на конституцията от страна на държавния глава са най-необходимите при монархическото управление или при президентското управление, в които случаи властта на държавния глава може всеки момент лесно да се превърне от демократична в автократична. Като първа гаранция за това се счита клетвата. Тази традиция, държавният глава да полагат клетва, е запазена и в проекта, но несъмнено тя има характер само на едно обещание. Затова полагането на клетвата е само формална гаранция. Истинска гаранция е да не се поставя държавният глава в положение да може да превърне управлението от демократично в автократично. Нашата история познава твърде много държавни преврати. В повечето случаи на дъното е стоял именно държавният глава. Достатъчно е да споменем за 9-юнкския преврат, който върна демократическото развитие на нашата страна с десетилетия назад и доведе до обезглавяването на Земеделския съюз и до масовото избиване чета на двете големи политически организации у нас — Земеделския съюз и Комунистическата партия.

Нека споменем още и престъпното безумие на цар Фердинанд, който, като конституционен главнокомандуващ на българската войска, на 16 юни 1913 г. имаше пълна юридическо-конституционна възможност с една бележка само, написана на парче хартия от бележника на генерал Савов, да хвърли българската войска срещу войските на нашите съюзници и да опропасти националните интереси на България и на българския народ.

Какви реални конституционни гаранции по отношение на държавния глава съдържа проектът? Най-напред трябва да се изтъкне, че функциите на държавния глава са точно определени в проекта. На второ място, председателят на републиката не е неотговорен. Той отговаря на общо основание за деянията си, както отговарят и министрите пред държавния съд. На трето място, особено важно е, че той не разполага с организираната държавна сила. Назначаването на главнокомандуващ на българската войска според проекта няма да става еднолично от председателя на Народната република. Последният извършва само формалните по назначението, но самото назначение, според проекта, се решава съвместно от председателството на Народното събрание и правителството.

За да се избегнат злоупотребления от страна на председателя, чл. 35 от проекта предвижда, щото всеки акт на председателя на Народната република, за да бъде действителен, да бъде приподписан от министър-председателя или от надлежния член на правителството, които поемат отговорност за него.

Вторият вид конституционни гаранции са предвидените в конституцията положения, които целят да опазят конституцията от нарушение чрез служебните действия на министрите.

Най-първата гаранция е, че министър-председателят, а косвено чрез него и всички министри, получават своята власт от Народното събрание и отговарят пред него. Тази отговорност може да бъде както колективна, на целия кабинет, така и единична, на отделния министър. Министрите всякога могат да бъдат сваляни от Народното събрание чрез неговия вот.

Една от формалните гаранции е полагането на клетва от страна на министрите. Тя обаче се явява, очевидно, само като предпоставка на пълноценната съдебна отговорност на министрите. Освен обикновената отговорност, която министрите носят като граждани и като служебни лица, конституцията предвижда специална отговорност пред държавен съд за следните особени престъпни състави: измяна към отечеството, нарушение на конституцията, предателство, вреда, причинена на Народната република заради лична полза, обикновени престъпни деяния, извършени от министрите по повод или при изпълнение на тяхната длъжност.

Третата група гаранции, предвидени в проекта, са онези положения в конституцията, които гарантират пазене на конституцията при законодателството. В много конституции е създадена гаранцията за съдебен контрол върху конституционността на законите. В този смисъл бяха предвидени текстове в предложенията от Лигата за защита правата на човека и гражданския проект. Проф. Венелин Ганев се яви като един от най-яките защитници на създаване конституционен гаранционен съд, който по състав, според неговото предложение, е един чисто чиновническо-бюрократически апарат. Нашата конституционна комисия обаче не възприе аргументацията на проф. Ганев. Схващането на комисията е отразено в чл. 23, който гласи: „Само Народното събрание има право да решава, дали са спазени всички изисквания от конституцията условия за издаване на един закон и дали той не противоречи на конституцията“. В същност с какво няколко чиновници ще се окажат по-верни тълкуватели на конституцията и на нейния дух, отколкото едно голямо тяло от представители на народа, облечени в неговото доверие? Няма по-голяма гаранция за пазене на конституцията от самия народ, от неговите представители, от неговите собствени сили.

Трябва да се отхвърли като нецелесъобразно и предложението на проф. Баламезов за създаване на две законодателни тела. В своите бележки и статии върху проекта за нова конституция поемени във в. „Изгрев“, той казва: „Винаги съм поддържал, поддържам и днес, че едно планомерно, рационално законодателство,

Едновременно реформаторско и логично, може да бъде провеждано при взаимно координирано съдействие на две тела. Той обаче разбира, че може да получи упрека на стария Петко Славейков, който в Учредителното народно събрание нарече сената дембелхане, и затова Баламезов бърза да се изясни: „Това не значи — казва той по-нататък — че защитавам някакъв сенат, аз каквото никога не съм мислил“. Той препоръчва да се раздели самото Народно събрание на две части, които един вид да се контролират една друга. Струва ми се, че такова едно чисто техническо разделение на Народното събрание не представлява никаква конституционна гаранция за спазване на конституцията при законодателството, а само ще затрудни и направи бавна и нецелесъобразна законодателната работа.

Да не се забравя никога, че настоящото време е динамично. То се различава от миналото така, както се различава биволската жола от самолета. Сега и самото законодателство трябва да бъде гъвкаво, да бъде винаги в съгласие с ускореното темпо на живота. Иначе законодателството на Парламента ще престане да бъде целесъобразно и току-виж пак са се появили фашистки идеологии, които ще започнат да препоръчват системата на пълномощията и на законодателстването с наредби-законови.

Днес двукамарната система в модерните конституции е запазена за многонационалните федеративни държави, към които например спадат Съветският съюз и Югославия. Но и там двете камари в повечето случаи заседават като едно цяло.

Ето какво гласи съветската конституция в това отношение: „Законодателната власт на СССР се осъществява само от Върховния съвет на СССР“ — чл. 32. А чл. 33 определя състава на Върховния съвет: „Върховният съвет на СССР се състои от две камари: Съвета на Съюза и Съвета на националностите“. Значи, там двете камари се насочват към общи заседания, а Баламезов предлага, нашето единно Народно събрание да се раздели на две части. Трябва прочее да приемем, че становището на комисията е правилно и то отговаря на истински демократичните възгледи на нашия народ.

Но новото време създава нова конституционна гаранция срещу нарушенията на конституцията от страна на народния представител. Това е неговото отзоваване. Не само министърът е отговорен за нарушенията на конституцията, но, според проекта, е отговорен и народният представител. Народните представители, разбира се, не отговарят съдебно. Чл. 27 гарантира неприкосновеността и свободата на действие на народния представител. Между другото, в този текст се казва: „Народните представители не отговарят наказателно за изказаните от тях мнения и за гласуванията си в Народното събрание“. Но политически те отговарят пред своите избиратели.

Един нов конституционен институт, който заедно с това се явява като най-ефикасна конституционна гаранция, това е разпоредбата на чл. 4 от проекта, който гласи: „Представителите на народа във всички представителни органи са отговорни пред избирателите. Избраните могат да бъдат отзовани и преди срока, за който са избрани“. Това е конституционна гаранция по-силна от всички конституционни гаранции и конституционно-гаранционни стилища; това е гаранцията на самия народ; това е контролът на самия народ. Той чрез нас създава и одобрява тази конституция. Утре, когато ще бъде изменявана чрез народно допитване, той ще я изменява; и ако народните представители създават закони в разрез с тази конституция, ето гаранцията: народът ще им оттегля мандата. (Ръкоплескания от мнозинството)

Реакционерите, разбира се, настръхват и встават срещу тази нова, истински демократична конституционна гаранция за спазване на конституцията, каквато народът я е създал и каквато той иска тя да бъде и да се прилага. На тях все още им се ще да има сенат, или поне да има някакъв конституционен съд от специалисти, но от народния контрол те бягат, както дяволът бяга от тамян.

Но проектът на нашата конституция се отличава от познатите „класически“ конституционни системи и по един нов вид гаранции — за осъществяване на правата, свободите и задълженията за всички на известни категории и институти. Нанесена в конституционно-правната литература не веднаж е поставян този въпрос, но винаги така идеалистично и формално, щото човек би могъл да се изсмее.

Познатият френски конституционалист проф. Барталеми например казва: „Свободата се състои във възможността да се прави всичко, което не вреди на други. Управлението на естествените права на всеки човек няма други предели, освен тия, които гарантират на другите членове на обществото ползуването от същите права. Тия предели могат да бъдат определени само с закон“.

Това, както виждате, са само думи и думи, без нито едно конкретно указание, без нито едно реално гарантиране на признатите на книга права и свободи.

Затова пък в своя доклад при създаване на съветската конституция от 1936 г. Сталин основателно и правдиво казва: „Буржоазните конституции обикновено се ограничават да установят формалните права на гражданите и не се грижат за условията, които са необходими за осъществяване на тия права, за възможността на тяхното осъществяване“. По-нататък той подчертава, че е потребно да се пренесе центърът на тежестта върху „въпроса за гаранциите на тия права, върху въпроса за средствата, при чиято помощ се осъществяват тия права“. Ето това разбиране е израз на новия дух в областта на конституционното право — да се дадат реални гаранции на формално общаните права и свободи, да се посочат в самата конституция средствата и условията, с които и при които ще бъде възможно запазването и ползуването на тези права и свободи.

Този нов вид конституционни гаранции за правата, свободите и възможността на гражданите и обществото са широко набелязани в проекта. Ето примерно някои от тях:

Първо, равенството на гражданите се гарантира чрез конституционната забрана под страх на наказание на каквато и да било проповед на расова, национална или религиозна ненавист — чл. 62.

Второ, правото на труд се гарантира така: „Държавата осигурява осъществяването на това право на всички граждани, като планира народното стопанство, развива системно и непрекъснато производителните сили и средства и създава обществени работи. Трудът се заплаща в зависимост от количеството и качеството на извършената работа“ — чл. 63.

Трето, правото на почивка се осигурява чрез съкращение на работния ден, раздаване на ежегодно платен отпуск и чрез създаване на широка мрежа почивни домове, клубове и пр. — чл. 64.

В същност с този текст се утвърждава конституционно едно постижение на нашия народ. Вече имат почивни домове не само интелектуалните работници, но и чернотрудниците, включително и селяните и селянките. През миналата година Общият земеделски професионален съюз беше уредил множество такива почивни домове във всички места, където има бани. Тази година броят на тези почивни домове е уговорен. И всички останали трудови организации имат, създават и продължават да създават такива свои почивни домове.

Четвърто, правото на помощи, пенсии и пр. се гарантира чрез общи осигуровки и достатъчна медицинска помощ — чл. 64. Нужно ли е да спомена още, че и нашите майки и сестри селянки вече имат правото на пенсия за старост? И това, както виждате, не са празни думи, а забележителни дела, които намират отражение в самата конституция вече.

Пето, в търновската конституция имаше заглавие „За личната неприкосновеност“, но специален конституционен текст за това нямаше. В проекта чл. 73 е напълно нов в сравнение с търновската конституция. Той въвежда в конституционно начало неприкосновеността на личността така: „Гарантира се свободата и неприкосновеността на личността“. Но това вече не е само фраза. Конституционният текст сочи самата гаранция: „Никой не може да бъде задържан повече от 48 часа без постановление на съдебните органи или прокурора“. Този текст в търновската конституция не съществуваше. Това е ново. Това е гордост за нас, създателите на тази конституция. Преди въпросът беше предоставен на обикновения закон. Сега гаранцията се съдържа в самата конституция.

Няма за изброявам всички предвидени в проекта такива конституционни гаранции. Аз споменах само някои от тях примерно, но ще спомена само още една такава конституционна гаранция, която живо интересува нашия народ.

Чл. 69 гласи: „На гражданите се обезпечава свободата на съвестта и изповеданията“. А гаранция за това е отделна църквата от държавата. Така всички граждани от различни вероизповедания ще бъдат поставени при еднакви условия пред държавата. Държавата няма да бъде спрямо една вероизповедна група майка, а спрямо друга — мачеха. Това, разбира се, не означава, че нашата православна църква ще бъде изоставена. Тя трябва да има винаги помощта на държавата, шом като е една истинска народна църква, шом продължава борческите народнически традиции на Климент Охридски, на Пансий Хилендарски, на Софроний Врачански и на поп Грую и презира предателството на поп Кръстю. Законоположения, които забраняват или ограничават други граждани в техните вероизповедни стремежи, са фашистки, противодемократични и в същност отричат свободата на съвестта и вероизповеданията.

Укрепване на народовластието в проекта за нова конституция се осъществява и чрез разкриване широки възможности за по-нататъшното свободно и спокойно обществено-стопанско и културно-прогресивно развитие на нашата страна. В конституцията не е проведена нито една реакционна идея; обратното — създават се задължения на държавата за развитието на науката и изкуствата, като се предвижда да се уреждат изследователски институти, книготворчество, библиотеки, театри, музеи, народни читалища, художествени галерии, киностудии, кина и др. и като се подпомагат проявите се в тази област — чл. 71. А там, където се върви напред със светлината на знанието, с топлотата и красотата на изкуството, там където се създават условия за окръпяване на човешкия дух, само там може да има непрекъснат прогрес, само там може да се създаде истинско народно благоденствие.

Втората характерна особеност на нашата конституция е, че тя издига труда като основен обществено-стопански фактор. В главата за обществено-стопанското устройство първо място заема чл. 6, който именно въздига този принцип. А по-нататък в чл. 63, който обезпечава правото на труд, трудът се въздига и в нравствен дълг. В проекта се казва: „Трудът е дълг и въпрос на чест за всеки работоспособен гражданин. Всеки гражданин е длъжен да се занимава с обществено-ползнен труд и да работи според своите сили и способности“. Нас, сдружените земеделци, Стамболийски ни учеше така: „Конституцията трябва да се направи по образ и подобие на изстрадалия и пробудилия се български народ. В нея трябва да влязат волята и разбиранията на новия българин“. По-нататък той казваше още по-категорично: „Конституцията трябва да стане ясна, точна и определена и да покровителствува във всички и навсякъде работния народ, а не неговите потисници и ограбвачи“.

Стамболийски ни учеше и сам се готвеше да създаде една такава конституция за трудния народ, да обяви чрез една нова конституция България за народна трудова република. Този идеал на Стамболийски не можа да бъде осъществен от самия него. Ние, неговите истински последователи, днес имаме щастието да участвуваме в осъществяването на този идеал. Ние днес участвуваме в създаването на конституция по подобие и образ на трудения български народ (Ръкоплескания от мнозинството) — една конституция, в която трудът се поставя на най-голяма висота, трудът се обявява за основен обществено-стопански фактор; конституция, в която трудът има

и винаги трябва да има пълна и неограничена защита; конституция, в която ние издигаме и осъществяваме лозунга за трудова и човешка правда: „Който не работи, не трябва да яде!“ (Ръкоплескания от мнозинството)

Третата особеност на проекта за нова конституция е демократизиране на собствеността. Ние държим за частната собственост. Но за коя частна собственост? Не за собствеността, която е ограбена от народа, а за придобитата с честен труд частна собственост. Това беше неугасимият идеал на великия Стамболийски. И ние, сдружените земеделци, днес с гордост казваме: великият учителю Стамболийски, ето, ние създаваме вече такава конституция, каквато ти искаше, бралим частната собственост, но не собствеността на ограбвачите и тунеядците, не паразитната частна собственост, а трудовата частна собственост на народа! (Ръкоплескания от мнозинството) Цялата глава за общественостопанското устройство на страната е изразение на този идеал. Подчертано е и укрепването не само на държавната, но и на кооперативната собственост, която е вече важен фактор в стопанския живот на нашата страна.

Собствеността въобще се признава от проекта, а нейното наследяване се гарантира. Но трудовата собственост и нейното наследяване се ползват с особена закрила. Ето такава конституция искаше Стамболийски, за такава конституция Стамболийски умря! (Ръкоплескания от мнозинството)

Напразно враговете на Отечествения фронт и на великото негово творческо дело се опитват да zlepоставят това дело. То стои пред очите на цял народ чисто и свято. То е ясно и блестящо като слънце. Напразно ще се опитат враговете да го засенчат и замъглят. Ние не създаваме една социалистическа конституция, а само една напълно и исторически народно-демократическа конституция. И тази демократичност не е вече само политическа, а е и стопанска.

Едно от най-важните положения в проекта е установяването като конституционно постижение народно-стопанското планиране, чрез което всички производствени възможности и сили на нашия народ ще се насочат към определена цел: да изградим благоденствието на нашия народ, да изградим щастливото бъдеще на нашите деца.

Не е забравено и кооперативното движение. Не са забравени трудещите се земеделци, работници и пр. Текстът на чл. II пък звучи гордо и се издига като същински следсмъртен паметник над делото на Райко Даскалов, който пръв в България формулира лозунга: „Земата трябва да принадлежи на тези, които я обработват!“ (Ръкоплескания от мнозинството)

Четвъртата и последна в моето разглеждане особеност на проекта е утвърждаване правовия ред в страната. България чрез новата конституция става и се утвърждава като истински правова държава. В тази насока в проекта съществуват много постановления. Аз ще спра вниманието ви само на някои от тях.

Първо, чл. 5 от проекта гласи: „Народната република България се управлява точно според конституцията и законите на страната“. И така, от една страна се прокламира конституционното управление в нашата страна, а от друга се издига правната норма срещу субективната преценка на монарха, на водача или на една олигархическа група.

Второ, чл. 57 дава и конкретно съдържание на принципа за законност. Той гласи: „Съдилищата прилагат законите точно и еднакво спрямо всички граждани.“

Трето, чл. 73, между другото, свързва законността в страната с личността на човека. Тук е проведен познатият класически принцип *nulius in culpa est, nulla poena sine lege* — никой не може да бъде наказан без закон. В чл. 73 се казва дословно: „Наказанията могат да се налагат само въз основа на съществуващите закони. Наказанията са лични и съответни на престъпленията. Наказания за престъпления могат да се налагат само от установените съдилища“. Проектът за нова конституция изключва системата на изключителни съдилища, изключва възможността да се налагат наказания, освен от законно установените в страната съдилища. Между буквените редове на чл. 73 от проекта се надига човешкото достоинство и над него едновременно като венец на възхищение и преклонение пред човека горят словата на Максим Горки: „Човек! Как гордо звучи това!“

Г-жи и г-да народни представители! Още когато се изготвяше предварителният проект в заседанията на Националния комитет на Отечествения фронт, съвместно с ръководствата на отечествено-фронтските партии, изникнаха няколко спорни въпроса. Три от тях са най-важни: първо, председател или президиум на Народната република; второ, да има ли Велико народно събрание или не, и, трето, как да става изменението на конституцията.

Единичното възглавяване на държавата е обикновената форма на държавен глава. Преди войната имаше изключение в устройството на швейцарската държава, а в последно време — и в устройството на Съветския съюз и Югославия. И трите тези страни обаче са държавно-политическо единение на много нации. Това може да се каже дори за Швейцария, където се говорят три езика, макар самите швейцарци упорито да поддържат, че те са вече една нация, която обаче говорила на три езика. За другите две страни

обаче няма спор — те са многонационални държави и с оглед на това там се създава колективно председателство, в което се застъпват всички националности. Освен това колективното председателство е несъмнено по-демократична форма, но по-тежка. Като се знае обаче, че според проекта властта се предоставя изключително в ръцете на народа в лицето на Народното събрание, че самият председател на Народната република черпи правата си до голяма степен от Народното събрание и че, според проекта, неговите функции нямат автократичен характер, ясно е, че едноличната форма на възглавяване на държавата се явява по-удобна и едновременно с това тя отговаря на настоящите политически възгледи на нашия народ. Това е усвоено и от проекта за нова конституция.

Разрешението на въпроса, дали да има Велико народно събрание като върховен орган на държавната власт, изглеждаше по-тежко, защото у нас мнозина имат навик да мислят, че Великото народно събрание е необходим орган. Като разгърнем политическата история на съвременните държави и техните конституции, няма да намерим друго такова Велико народно събрание. Такова име „велико“ носи само Народното събрание на нашата южна съседка Турция, но то е едно единствено. Това е въпрос само на термин. Въпросът беше многостранно обсъждан. Тези разсъждения са отразени и в дневниците за заседанията на Националния комитет. Накрая се дойде до извода, че Великото народно събрание е един тежък, скъп и излишен апарат. Всички въпроси, които то решаваше преди, могат да бъдат решени чрез едно квалифицирано мнозинство на обикновеното Народно събрание или пък чрез едно специално подсилване на същото. Така именно се стигна до идеята за Национален избирателен съвет, предвиден в чл. 31 на проекта, в който съвет основата е Народното събрание, подсилено с представители на околийските и областните народни съвети.

В същност две са най-важните, основните функции на досегашното Велико народно събрание: едната — избиране на държавен глава и втората — изменение на конституцията. Не са, разбира се, единствени, но те са най-важните. След предвиждане в проекта на института за Национален избирателен съвет, вниманието на авторите на проекта беше насочено към проблема за изменение на конституцията.

Първоначално се предлагаше изменението на конституцията да става от обикновеното Народно събрание с квалифицирано мнозинство, както това е постановено в конституциите на Съветския съюз и Югославия. Тогава се потърси още по-демократичен начин от досегашния за изменение на конституцията: това да не става от представители на народа, но да става с пряко участие на самия народ — чрез допитване до него. Това именно е отразено в текста на чл. 87. За неговото създаване е съобразена и новата френска конституция. Който намира, че това не е най-демократичният начин за създаване на основен закон, той не може да претендира, че споделя демократическите възгледи за общественостопанско развитие.

Продължават да се получават препоръки от народа. Аз имам на ръка такава една препоръка, отправена до председателя на комисията от някой си гражданин Коста Янковски, бивш народен учител, не за изменения по същество на проекта на комисията, а за редакционни оточения и подобрения на проекта. Няма да ви чета неговите препоръки и бележки. Позволявам си обаче да изкажа възторга си от този интерес на народа към нашата работа. Помислете си: седнал човекът, прочел веднаж, прочел два пъти проекта, взел молив и започнал да шари по проекта. Така той и много безименни граждани като него участвуват активно, със сърце и душа в нашето творческо дело, защото това дело е и тяхно, то е дело на целия наш народ, този проект съответствува на волята на самия народ. Нека комисията се вслуша и в такива последни изказвания. Нека тя прецени и такива препоръки и редакционни подобрения, за да създадем такава конституция, която ще бъде гордост не само за нас, но и за нашите деца.

Ние народните представители от парламентарната група на Българския земеделски народен съюз, заявяваме, че по принцип ще гласуваме с възторг и гордост предложението ни проект за нова конституция, защото в него ние виждаме отразен един от най-големите идеали на нашия учител, великия Александър Стамболийски. (Продължителни ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ д-р Пенчо Костурков: Следващото заседание на Великото народно събрание ще се състои утре, 28 май, 15 часа. За това заседание председателството предлага следния дневен ред:

1. Първо четене проекта за конституция на Народната република България — продължение на разискванията.
 2. Избор на един подпредседател на Великото народно събрание.
 3. Полагане клетва от някои народни представители.
- Който г-да народни представители приемат този дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраният приема.

Закривам заседанието.

(Закрито в 19 ч. 50 м.).

Председател: (п) ВАСИЛ П. КОЛАРОВ

Секретар: (п) ТОДОР ТИХОЛОВ

Подпредседатели: { (п) ПЕТЪР КАМЕНОВ
(п) Д-Р ПЕНЧО КОСТУРКОВ

Началник на Стенографското отделение: ТОДОР АНГЕЛИЕВ